

ISSN 1302-3519

ÇALIŞMA ORTAMI

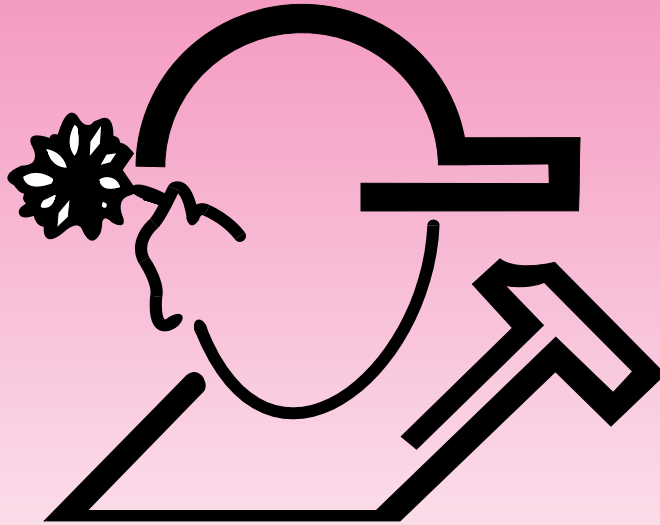
İki Ayda Bir Çıkar / Sayı : 145

Mart - Nisan 2016

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

- 8 Mart Kadınlar Günü
- Geleceğin İnşaatı
- Aslında Kaşınan Kim?
- Başını Kuma Gömen İnsanlar Ülkesinden Masallar
- İş'te Kimyasal Tehlikeler ve Güvenlik
- Yaşama Sızan Tehlikeli Kimyasallar
- İstatistiklerle Çocuk-2014: Mızrak Çuvala Sığmamış - 2
Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Üzerine Algılatılmak İstenen
- Az Zamanda Çok İşler Yaptı : Josef Igerscheimer'in
Türkiye Serüveni (1933-1939)
- Toplum Hekimliğine Gönül Verenler - 22
Adını Tıp Yazınına Kazıdı : Hulusi Behçet (1889-1948)
- DAS Yönetim Kurthan Fişek
- İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım :
Ağaç İşleme Tezgahları İle Yapılan Çalışmalar

Bu bir HAKEMLİ dergidir.

*Çalışan Çocuklara "Vefa Borcu"nuzu
Ödemek İster misiniz?*

www.fisek.org.tr

Fişek Enstitüsü'nün 35. Yılı
Çalışma Ortamı'nın 24. Yılı

8 Mart Dünya Kadınlar Günü

Tüm dünyadaki kadın çiftçiler köylü tarımını, gıda egemenliğini, toprak, arazi, adalet, eşitlik ve barışı savunmak için Seferihisar'da buluşuyor.

Bolivya'dan Küba'ya, Güney Kore'den İspanya'ya dünyanın 70'e yakın ülkesinden başta kadın ve genç çiftçiler arazilerine sahip çıkmak, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayıp ayrımcılığı yok etmek ve tarımın şirketleşmesine karşı çıkmak için bir araya geliyor.

88 ülkede 183 örgütü bir araya getiren ve 200 milyondan fazla köylü, küçük çiftçi, topraksız üyesi olan La Via Campesina'nın (LVC) Yarıyıl Konferansı İzmir'in Seferihisar'da bugün başlıyor. Konferans 25 Şubat'ta bitecek.

70 ülke

Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (Çiftçisen) ev sahipliğinde Seferihisar/ Sığacık'ta yapılacak konferansa 70'i aşkın ülkeden yüzlerce çiftçi katılacak. Bugün sadece LVC'li kadın çiftçilerin katılacağı toplantılarda toprağın sırf bir üretim aracı olmadığı, aynı zamanda bir yaşam, kültür ve kimlik alanı olduğuna vurgu yapılacaktır.

Siddetle mücadele

Çiftçi-Sen Başkanı Abdullah Aysu, LVC'nin dört yılda bir, tüm üyeleriyle bir araya gelerek uluslararası genel kurulunu yaptığını belirterek, "Bu genel kurullarda uzun dönemli stratejiler, politikalar

geliştirerek küresel köylü mücadelesini yürütüyor. Yarıyıl konferanslarında genel kurulda alınan kararların ve iki yıl boyunca gerçekleştirilmiş olan eylem ve etkinliklerin değerlendirilmesi yapılıyor. LVC'nin VII. genel kurulu iki yıl sonra Bask ülkesinde (İspanya) toplanacak" dedi.

"Politik projemiz saygı, eşitlik, adalet, dayanışma, barış ve özgürlük ilkeleri üzeri ne kurulu" diyen ve 20 yılı aşkın süredir LVC çatısı altında mücadele eden kadınların bugünkü toplantılarda odaklanacağı konular şöyle:

- ✓ Toplumumuzda şiddet içeren ve cinsiyetçi davranışları ve fiziksel, sözlü, psikolojik baskıları sona erdirmek için pratik tedbirleri hayata geçirmek.
- ✓ Kırkılda her türlü şiddete karşı mücadele etmek.
- ✓ Dünyanın pek çok ülkesinde sosyal hareket ve mücadelelerin suç adedilmesine ve bunlara askeri tedbirler uygulamasına, köylü ve yerlilere karşı kullanılan terörle mücadele yasalarının çıkarılmasına karşı çıkmak.
- ✓ Arazilerimizde ve dünyada adalet, eşitlik ve barış için mücadele etme ve seferber olma kararlığımızı ifade etmek.
- ✓ Topluluklarımızın politik meselelerdeki bilincini yükselterek ve kültürel ve bariyerleri kaldırmak.

GENÇLER BULUŞUYOR

La Via Campesina'nın Yarıyıl Konferansı'nın ikinci gününde ise sadece genç çiftçiler bir araya gelecek. Genç çiftçilere göre tarımın endüstriyelleşmesi ve ticarileşmesi sadece birkaç insanın doğa ve gıda sistemi üzerinde güç sahibi olduğu bir sistem yaratıyor. Bu sistem doğal varlıklara ve çiftçilerin sağlıklı gıda üretmek için ihtiyaç duydukları toprağa erişimi engelliyor.

"Toprağı işliyoruz. Hepimiz doğayla barışık tarım modeline göre yaşamaya çalışıyoruz" diyen genç çiftçiler, öğrenciler, kentli aktivistler, tarım işçileri, tüketiciler ve göçmenler ile birlikte mücadele etmenin yollarını aradıklarını dile getirecekler.

Cumhuriyet Gazetesi, Şehriban Kırac, 21.2.2016

Geleceğin İnşası...

Taner AKPINAR*

Bugün, bugünden önceki tarihsel sürecin bir sonucu olmakla birlikte, bir son nokta değil, tarihsel sürecin akışı içerisinde bir ara uğrak ve geleceğin de belirleyicisidir. Ancak, belirleyici olan zamanın akışının kendisi değil, bu akış içerisinde yer alan ve ona yön veren insan eylemidir. Bu bağlamda, insanoğlu bugününü yaşarken, aynı zamanda, geleceği de inşa ediyor ama bugün, görünen geleceğe dair bir umut, ne yazık ki, vermiyor. Bunun böyle olduğu, bugünün çocukları üzerinden ayan-beyan ortada duruyor. İşte an itibarıyla çocuklarının hal-i pür melali...

UNICEF yeni yayınladığı bir rapora göre, savaş bölgelerinde yaklaşık 24 milyon çocuk eğitimden yoksun durumda bulunmaktadır. Dahası evlerini, ailelerini ve arkadaşlarını yitiren bu çocuklar güvende de değiller. Çocukların eğitimden dışlandığı ülkelerin başında Güney Sudan gelmektedir. Bu ülkede ilk ve ortaöğretim çağındaki çocukların yüzde 51'i eğitim almamaktadır. Bu oran, aynı yaş grubundaki çocuklar için, Nijer'de yüzde 47, Sudan'da yüzde 41 ve Afganistan'da yüzde 40'dır. Bununla birlikte, savaş bölgelerinde sağlıklı veri toplanamadığı için, gerçek oranların daha yüksek olma ihtimaline dikkat çekilmektedir⁽¹⁾

Çin Devlet Haber Ajansı kaynaklı bilgilere göre, bebek ticareti yapılan bir ilişkiler ağı Çin polisi tarafından ortaya çıkartılmıştır. Erkek bebekler 7-9 bin dolara satılıyor, kız bebeklerin bu fiyatın yarısına satıldığı rapor edilmiştir.⁽²⁾

Brezilya'da ciddi bir sorun olan çocukların cinsel istismarı bağlamında, 342 kamyon şoförüyle yapılan bir saha araştırmasında, şoförlerin beşte

biri çocuklarla seks yaptığını ifade etmiştir. Yüzde 85'i, yol kenarlarında ve mola yerlerinde kamyon şoförlerinin kız ve erkek çocuklarla para karşılığında seks yapmanın çok yaygın olduğunu söylemiştir. Üstelik görüşmek yapılan şoförlerin büyük çoğunluğu, bunu bir sorun olarak görmeyip, bundan utanç da duymamaktadır.⁽³⁾

www.news.trust.org/item/20160119112247-375u8/?source=dpagetoipic

Uluslararası Af Örgütü teknoloji devi Apple, Samsung ve Sony gibi firmaların, ürettikleri birçok ürününü hammedesi olan kobalt madenin üretim sürecindeki çalışma koşulları konusunda gereken duyarlılığı göstermemekle suçlamaktadır. Af Örgütü, bu firmaların kullandığı kobalt madenin çıkartıldığı Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki madenlerde, çocukların çalıştırılmaya devam ettiğini rapor etmektedir. Bölgede yapılan saha araştırmalarında 7 yaşındaki çocukların bile madenlerde çalıştığı saptanmıştır.⁽⁴⁾

Bir haberin başlığı şöyle; "Campaigners hope others follow Nestle in admitting and acting on slave labour in its products" ve bu başlığın Türkçe anlamı şöyle; Nestle firması, ürettiği ürünlerde köle emeği kullandığını kabul etmiş ve kampanyacılar (sosyal haklar konusunda çalışmalar yapan kişi ve sivil toplum kuruluşları kastediliyor), diğer firmaların da bu "onurlu" davranışı sergilemesini umut ediyorlarmış.⁽⁵⁾ Bu haber 2014

yılına ait olsa da, internette küçük bir araştırma yapıldığında, bugün de, çok sayıda bu tür haberlerle karşılaşmakta ve köleliğin varolmayı sürdürdüğü yadsınamaz bir gerçeklik olarak ortada durmaktadır.

Kölelik sorununa dikkat çekmek için kurulmuş bir internet sitesi bulunuyor. Bu sitede yer alan bilgilere göre, modern kölelik yıllık 150 milyar dolar kazanç sağlayan bir endüstri haline gelmiş bulunuyor. Kölelerin yüzde 78'i işçi olarak ve yüzde 22'si de seks işçisi olarak çalıştırılıyor. Modern kölelerin yüzde 26'sını da 18 yaş altı çocuklar oluşturuyor.⁽⁶⁾

www.freetheslaves.net

Modern kölelik Birleşmiş Milletler'in (BM) gündeminde de kendine yer bulmuş durumda, zira, 25 Eylül 2015 tarihinde, BM üyesi ülkelerin, sürdürülebilir bir kalkınma için benimsediği 17 yeni hedef arasında, çocuk emeğinin en kötü biçimlerinin önlenmesi ve modern köleliğin sona erdirilmesi de bulunuyor. Belirlenen hedeflere gelecek 15 yılda ulaşılabileceğine dair bir takvim de belirlenmiş durumda...⁽⁷⁾ (Yonca ödülünü kazanmak için yaz mevsimine kadar beklemek bile imkansız görülürken...!).

www.un.org/sustainabledevelopment/economic-growth/

Dipnotlar

(1) <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=52979#.VrdXkVkgvX5>

(2) <http://news.trust.org/item/20160121005721-rsaj1/?source=dpagerel>

(3) <http://news.trust.org/item/20160128212442-sgkh8/?source=dpagetoipic>

(4) <http://news.trust.org/item/20160119112247-375u8/?source=dpagetoipic>

(5) <http://news.trust.org/item/20151124182214-2b2mm/>

(6) <http://www.freetheslaves.net/>

(7) <http://www.un.org/sustainabledevelopment/economic-growth/>

www.news.trust.org/item/20160121005721-rsaj1/?source=dpagerel

* Yrd.Doç.Dr., Akdeniz Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi ve Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

ASLINDA KAŞINAN KİM?

A. Gürhan FİŞEK*

Bir varmış bir yokmuş. Dünyanın bir yerinde “başını kuma gömenler ülkesi” varmış. Bir tehlike gördüğünde ya da korktuğunda, hemen insanlar başlarını kuma gömerlermiş. Sanırlarmış ki, öyle yaparlarsa, canavar onları görmez, yanlarından geçer gider. Bazen düşündükleri gibi olurmuş. Onlar da sanırlarmış ki, canavar onları görmedi. Sevinirlermiş. Herkese kendileri gibi yapmalarını öğütlermiş. Zaten canavarın da istediği buymuş. Herkesin başını kuma gömmesini, yaptıklarını ettiklerini görmemelerini, kötülük kendilerine ulaşana kadar sessiz kalmalarını istemiş.

Böylece bu masal ülkesinde bir çok canavar yaratılmış. Bu canavarlardan birinin adı da “iş kazaları”ymış. Tıpkı Türkiye’de olduğu gibi.

Türkiye’de her gün 5-6 kişi iş kazalarında ölüyor; bir o kadar kişi sürekli olarak sakat kalıyor. Geçen yıl, iş kazasına uğrayanların sayısı 221.366 oldu. Ama “bana dokunmayan yılan bin yaşasın” diyen diğer işçiler ve aileleri seslerini çıkarmıyorlar. Ölenlerin aileleri de başlarını kuma gömüyorlar.

Neyse ki, bunun ayrıksı durumları (istinaları) var.

Bu ayrıksı durumun başında Soma Katliamı’nda 301 kişinin kaybının acısını yaşayan aileler geliyor. Adaletin peşini bırakmıyor; suçluların cezalandırılması için mahkeme salonlarında ve mahkeme kapılarında seslerini yükseltiyorlar. Bir “canavar”, bu duruma isyan ediyor; acılı aileleri işaret ederek, “Bunlar kaşınıyor” diyor (Sözcü Gazetesi, 16 Aralık 2015 s.13).

Bu ayrıksı durumlardan bir başkası da “Adalet Arayan İşçi Aileleri” ve onların tuttukları “Vicdan ve Adalet Nöbeti”. Ostim’deki iki büyük patlamada sevdiklerini yitiren bu aileler, o tarihten beri, seslerini yükseltiyor ve adaleti arıyorlar. Şöyle diyorlar :

“Bizler, iş cinayetlerinde sevdiklerimizi, canlarımızı kaybettik. Acımız taze, öfkemiz tarifsiz. İşverenlerin daha çok kazanma hırsı ve işçi hayatını kıymetsiz görmeleri, kamusal denetim sorumluluğu olanların ihmalleri yüzünden emeğini kazanırken hayatını kaybeden yakınlarımızı geri getiremeyeceğimizin elbette bilincindeyiz.

Mücadelemiz adalet için. Sorumlular yargılanıp ceza alsa, adalet tecelli etmiş olur mu? Olmaz. Gidenler geri gelir mi? Gelmez. Lakin, kaybettiklerimize saygımızın, ekmeği için çalışmaya devam eden işçi kardeşlerimize karşı duyduğumuz

Fotoğraf, www.turkishnews.com/tr/content/wp-content/uploads/2014/05/10155153_785761804782508_adresinden alınmıştır.

sorumluluk hissimizin gereğidir adalet mücadelemiz. Bu yüzden her ayın ilk pazar günü Vicdan ve Adalet Nöbeti tutarak, bir iş cinayeti davasını sahiplenerek, kendimizin sayarak duruşmaları birlikte takip ediyor, suskunlaşmış vicdanları harekete geçirmek ve adalet için mücadele ediyoruz.

Başka canlar yanmasın, başka iş cinayetleri olmasın ve kaybettiklerimiz

unutulmasın diye...” (2014 İş Cinayetleri Almancağı, s.9).

Canavarlarla savaşımızda, yalnızca “ateşin düştüğü yeri yakmadığını” göstermemiz gerek. Acılı ve adalet arayanların yanında olmamız gerek. En az onlar kadar sesimiz çıkmalı ve en az onlar kadar inatçı olmalıyız. Ama her şeyden önce, başını kuma gömmenin bir çare olmadığını herkese anlatmalıyız.

Fotoğraf (İş Cinayetleri Almancağı 2014, 1umut Yayıncılık, 2015) kitabından alınmıştır.

* Prof.Dr., Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Genel Yönetmeni ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü - İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

BAŞINI KUMA GÖMENLER ÜLKESİNDEN ESKİ MASALLAR

A. Gürhan FİŞEK*

Masal bu ya. Dünyanın bir köşesinde, bir tehlike gördüğünde ya da korktuğunda “başını kuma gömenler ülkesi” varmış. Daha önceki yazımı okuyanlar bu ülkenin özelliklerini anımsayacaklar ve yine tıpkı Türkiye’deki gibi diyecekler.

Neyse ki, bunun ayırıksı durumları (istisnaları) var. Ve bu ayırıksı durumlar, Cumhuriyet’in kuruluş yıllarına kadar dayanıyor.

Bu eski masalları size ulaştırmak için, “başını kumdan çıkaran” ve “canavar”larla mücadele edenlerin portrelerinden yararlanacağız.

Eline bir fırsat geçip, ülke için bir şeyler yapabileceğine inananların ortak bazı özellikleri varmış : Her şeyden önce bu görev için uzun yıllara dayanan birikimleri ve hazırlıkları varmış. Yine bu kişilerin, bildikleri bir şey varmış: O da çok uzun süre bu görevi yapmalarına olanak verilmeyeceği. Onun için az zamanda çok işler yapmışlar. Yine bildikleri bir şey varmış : Toplumun başını kumdan çıkarıp, onların bu mücadeleyi sürdürmelerine destek olmayacağı.

Ama az zamanda yaptıkları işler, çok uzun yıllar ayakta kalabilmiş ve kendileri saygıyla ve övgüyle anılmış.

Size anlatacağımız ilk portre : Vasıf Çınar. 8,5 ay süren Milli Eğitim Bakanlığı’nda laik eğitimin temellerini atan ve en başarılı üç Milli Eğitim Bakan arasında sayılan kişi. Öğretim Birliği Yasası (Tevhid’i Tedrisat) ile Medrese-Mektep ikilemine son verilmesi gibi bir çok yasaya imza atmış.

Bir başka portre : Reşit Galip. 11 ay süren Milli Eğitim Bakanlığı’nda “üniversite reformu” olarak adlandırılan Türkiye’de ilk üniversitenin kuruluşunun mimarı. Hitler’den kaçan ve Türkiye’de bilimsel düşüncenin yerleşmesinde büyük katkıları olan “Almanca Konuşan Mülteci Bilim İnsanları”nın ülkemize kazandırılmasında baş rolü oynayan bir ilericidir. “Devrim Tarihi”ni üniversite eğitiminin temeli haline getirilmesi için büyük çaba gösteren ve eğitimde izleri hala süren bir devrimci. Bugün bile, en başarılı üç milli eğitim bakanından biri olarak anılmakta.

Türkiye’nin dünyadaki 1929 Büyük Buhranı’nın en az zararla atlattığını sağlayan İktisat Bakanı Mustafa

Şeref Özkan da “az zamanda çok iş yapan”lardan. Krizin temel nedenlerini yorumlayan Mustafa Şeref, banka sermayesi ile sanayi sermayesinin ayrılmasını savunmuş. Tarım alanında çiftçi örgütlenmeleri yoluyla, tarımın çekiciliğini ve çiftçinin gelirini arttırmayı hedeflemiş. Sanayi yatırımlarında devletçiliğin mimarı olmuş. Bütün bu ekonomik atılımlara, çalışanların haklarının korunmasının da eşlik etmesi gerektiğini savunmuş ve 1932 İş Yasa Tasarısı’nı hazırlamış. Bu tasarıda, sermaye ile emek arasındaki eşitsizlik ve ucurumun büyümemesi için dengenin sağlanması gerektiği ve emeğin örgütlenmesinin önemli olduğu vurgulanmış. 1936 İş Yasası’nda vazgeçilen bu yaklaşım, 1938 Dernekler Yasası değişikliği ile, sınıf esasına dayanan meslek örgütlerinin yasaklanması ile tamamen ortadan kaldırılmış.

Adı dillere destan eğitimcilerimizden İsmail Hakkı Tonguç’un kuramcılığını ve uygulayıcılığını yaptığı Köy Enstitüleri, dünyada ve Anadolu köylerinde büyük yankılar uyandırmış. Ülkemize bir çok bilim insanı, öğretmen, yazar ve örgütçü kazandırmış. O güne değin, devletin elini uzatmadığı uzak köylerden kız-erkek çocuklara yepyeni bir dünyanın kapılarını açmış.

İnsan yaşamının en vazgeçilmez alanlarından biri de sağlık. 1961 yılında sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi uygulamasını başlatan Prof.Dr.Nusret H.Fişek’in bu çalışması dünyada yankılar uyandırmış. Muş’tan başlayan ve bütün Anadolu’yu saran sağlık ocakları, öncelikle toplumu kazalardan ve hastalıklardan korumayı hedeflemiş. Ama “ilk tasarlandığı hali” ile ancak 1965 yılına kadar yaşayabilmiş. Sonra adım adım budanmış; ama o yaşayan ilkeleriyle direnmiş. 2 Kasım 2011 yılında tozlu raflara kaldırılmış.

Bu “devrimci” atılımlar “ilk tasarlandığı” gibi uygulanabilseymiş ve sürdürülebilseymiş, Türkiye’nin ekonomik-sosyal durumu ve dünyadaki konumu çok farklı olacaktı. Bunların her biri, kaçırılmış birer trendir.

Türkiye’de yaşananları ve yaşayanları çok güzel anlatan fıkralar vardır. Bugünkü masamızla da uyumlu olan bir fıkıyla bugünkü masamızı bitirmek istiyoruz:

Yaşamı boyunca Allah’a ibadette kusur etmemiş bir adam denize düşmüş. Başlamış Allah’a yakarmaya:

“Allahım beni kurtar. Allahım beni kurtar”.

Bir süre sonra onun denizde çırpınışı gören bir gemi yanaşmış.

Onu gemiye almak için ne yaptılarsa başaramamışlar.

Denizdeki adam sürekli olarak gemiye sesleniyormuş:

“Siz gidin. Beni Allah kurtaracak”.

Sonunda gemi kaptanı bıkmış ve yoluna devam etmiş.

Benzer durum iki kez daha yinelenmiş.

Her seferinde “Siz gidin. Beni Allah kurtaracak” demiş ve sonunda boğulup ölmüş.

Öteki dünyaya gittiğinde Allah’ın huzuruna çıkmışlar.

Denizde boğulan adam, Allah’a sitem etmiş :

“Ömrüm boyunca sana ibadet ettim, ama sen beni kurtarmadın” demiş.

Allah gülmüş :

“Sana akıl verdim. Üç kez de gemi gönderdim. Ama sen bunların değerini bilemedin” demiş.

Türkiye’nin geri çevirdiği gemilerin ya da kaçırıldığı trenleri sayısı üçün çok üzerinde... Ama halâ “kurtarılmayı” bekliyor.

OKUMA LİSTESİ :

(<http://portreler.fisek.org.tr/category/az-zamanda-cok-is-yapti>)

(<http://portreler.fisek.org.tr/category/toplum-hekimligine-gonul-verenler>)

Sakoğlu Necdet, 27 Ekim 1999 Türk Eğitim Derneği’nce düzenlenen “Vasıf Çınar’ın Yaşamı ve Hizmetlerine Toplu Bakış” başlıklı ANMA toplantısındaki konuşması.

Widmann H. (2000) : Atatürk ve Üniversite Reformu, Kabalıcı Yayınları, İstanbul.

Kuruç Bilsay (2012) : Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi, Büyük Devletler ve Türkiye - İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2.Baskı.

Şabudak Özcan (2009) : Unutulmuş Bir Devletçi İktisat Vekili : Mustafa Şeref Özkan, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.

Kirby Fay (2010), Türkiye’de Köy Enstitüleri, Üçüncü Baskı, (Çeviren: Niyazi Berkes), Tarihçi Kitabevi, İstanbul.

Tonguç Engin (2009), Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç (Yaşamı, Öğretisi, Eylemi), (5.Baskı), Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, İzmir.

Tonguç İsmail Hakkı (1998), Eğitim Yolu ile Canlandırılacak Köy (Üçüncü Bası), Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara.

* Prof.Dr., Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Genel Yönetmeni ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü - İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

İş’de Kimyasal Tehlikeler ve Güvenlik

Mustafa TAŞYÜREK*

mustafatasyurek@fisek.org.tr

“Çağı yaşayabilmek için, geçmiş hayat için kullanmak ve olmuş olaylardan yeniden tarih yapmak gerekmektedir.”

F.Nietzsche

Kimya Güzeldir

Doç.Dr. A. Osman Gürel ve Ömer Kuleli’nin Pan Yayıncılık’dan çıkan “Kimya Güzeldir” adlı kitaplarında; “Ey okuyucu; **bu kitabın başlığına aldanma!** .. Bu yazılarda kimya bilgilerine rastlayabilirsin ama; kimya öğretmezler. ..” diyor yazarlar ve ekliyorlar: “**Bilginin her alanda ve her düzeyde bilimsel taban üzerinde yayılmasına ve gelişmesine bugün dünden daha da çok inanıyoruz.** Gençlerin bilimi sevmelerini, bilimsel kuşku, bilimsel yargı yollarını tanımaları istiyoruz, onların dünya görüşlerini bilimsel yaklaşımlar üzerine kurmaları gerektiğine inanıyoruz. Asıl sözümüz gençleredir.”⁽¹⁾

Yaşam standardına olan katkısı nedeniyle modern hayatın önemli bileşenleri arasında bulunan kimyasalların gıdadan temiz su tedarikine, giyecek ve barınaklara, sağlık ve ulaşım, yarı-iletken devreler ve teknolojiye hemen her alandaki rolü kritiktir.

Kimyasalların risk boyutu

Yeryüzünde yaklaşık 120 (bilinen) element var, bunlardan yaklaşık 80’i karardır.

Dünyada 30 milyon kimyasal madde (bileşik) tespit edildi ve karakterize edildi. (Kimyasal Abstract Servisine göre; 2005 yılında (CAS 2005) 25 milyondan fazla organik ve inorganik kimyasal madde tescil edildi). 2002 yılında 1.780 milyar \$ büyüklüğe sahip bulunan dünya kimyasal pazarının büyüklüğü 2012 yılında 4,9 trilyon \$’a ulaşmıştır. 2013 yılında sektörün büyüklüğünün 5,1 trilyon \$ seviyesine yükseldiği tahmin edilmektedir⁽²⁾.

Kimyasalların küresel üretimi:1930: 1 milyon ton iken, 2007’de

400 milyon ton’a ulaştı.

Avrupa Pazarında: 103.800 kimyasal bulunmakta ve 30.000 kimyasal genellikle işyerinde kullanılmaktadır.

Kimya Gerçekten Güzel mi?

Yanıtlamadan önce Mark Twain’in şu sözünü hatırlamakta yarar var: “**100 kez dikkatli olmak, bir kez öldürmekten daha iyidir.**”

Kimyasalların insan sağlığına etkilerine (ve hatta bunların güvenli üretilmesi, taşınması, depolanması ve kullanılmasına) ilişkin toplum – genel olarak- çok az şey bilinmektedir. Yaşam süresince, özellikle erken çocukluk ve hamilelik döneminde düşük seviyelerde ve uzun süreler boyunca (gerek bunları kullanırken gerekse bunlarla çalışırken) kimyasal karışımlara sunuk (maruz) kalmanın etkileri hakkındaki endişeler –ev’de ve her çalışma ortamında- artmaktadır⁽³⁾.

Herhalde yukarıdaki sorunun yanıtı 16.yüzyılın önemli bilim insanlarından ve modern tıbbın kurucularından biri olduğu kabul edilen İsviçreli doktor ve kimyager Paracelsus (1493-1541) tarafından (şu şekilde) verilmişti : “**Her madde zehirdir. Zehir olmayan madde yoktur; zehir ile ilacı ayıran dozdur.**”^(4,5)

Paracelsus ne demek istemişti, örneklerle açıklanabilir mi?

“İş’de kimyasal tehlikeler ve güvenlik” ile ilgili bazı örnekler:

Kötü Rüzgar(!)

• 1945 yılında New York’un Jones Beach State Park’ta sivrisinek kontrol programının bir parçası olarak plajın üzerine DDT insektisit bulutu boşaltılmaktadır. İnsanlar için(de) kanserojen olduğu anlaşıncaya, DDT kullanımı 1972 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde yasaklandı^(6,7).

Oysa o tarihte; araç üzerindeki güvenlik levhasında (1945) DDT’nin kuvvetli bir böcek öldürücü ve insanlar için zararsız olduğu yazıyordu^(8,9).

DDT (Böcek Öldürme İlacı) İle İlaçlanan İnsanlar, Van, 1949⁽¹⁰⁾.

Düşünülürse 1943’te ilk kez Amerikalıların başlattığı bu ‘koruyucu sağlık’ uygulamasının, 1949’da, savaştan neredeyse hemen sonra dünyanın bu uca köşesine gelmiş olması önemli bir adım (sayılıştı).

Tabii DDT’nin ucuzluğu ve uygulama kolaylığının hatırı sayılır bir payı var(dı) bu hızda. DDT kullanımı Türkiye’de 1980’lerin sonlarına kadar yasaldı^(10,11).

- Zaman, birçok örtüleri kaldırabilir - Jean-Jacques Rousseau
- Zaman büyük bir öğretmendir, yalnız ne yazık ki daima öğrencilerini öldürür – Curt Goertz
- Zaman akıllı, olgunluğu ve hizmeti artırmak için bize verilmiş en değerli sermayedir – Thomas Mann (12)

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sin ifi Sertifikalı)
Fışek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

Vatandaşa kimya bilgisi verebildik mi, güvenlik önlemlerini aldırabilirdik mi ?

Aşağıdaki bazı haber özetleri bu soruyu açıkça yanıtlamaktadır.

- BURSA'nın Karacabey ilçesi yakınında (02.06.2011), asit yüklü tanker şarampole yuvarlandı. Asitle temas eden tanker şoförü 33 yaşındaki Ahmet Durak ağır yaralandı^(13,14).

- Bolu'da, (25 Şubat 2014'de) eşinin tıkanan lavaboyu açmak için kullandığı toz lavabo açıcının üzerine daha sonra sıvı lavabo açıcı dökmesiyle birlikte etrafa sıçrayan kimyasal maddeler 43 yaşındaki Gülseren Dinlemez'in vücudunu yaktı. Dinlemez'in yanan bölgelerine ameliyatla vücudundan alınan doku parçaları dikildi (Haber:24 Nisan 2014)^(15,16,17).
- 19 Mayıs 2014 tarihinde Elazığ'ın Sivrice ilçesine bağlı Gözeli köyünde meydana gelen olayda, çobanlık yapan Aydın Kıyak (65), **boğazına kaçan sineği öldürmek için yanında çobanlık yaptığı ailenin verdiği tarım ilacını içmesi sonucu zehirlenerek hastaneye kaldırıldı**. F.Ü. Hastanesi

yoğun bakımında solunum cihazına bağlanan ve 12 gün uyutulan Kıyak, 16 gün yoğun bakımda kaldıktan sonra taburcu oldu⁽¹⁸⁾.

- Adıyaman'da 48 yaşındaki Şevket K., **midesinin kirlendiğini düşünerek yaklaşık 2-3 su bardağı sıvı sabun içince** hastanelik oldu (19 Temmuz 2014)^(19,20).
- Antalya'nın Manavgat ilçesi'ne bağlı Side'de (01 Eylül 2014) banyoda temizlik yaparken **tuz ruhu** (hidroklorik asit) **ve çamaşır suyunu (içinde sodyum hipoklorit bulunur) karıştıran** 34 yaşındaki Meryem Kasap, havasız ortamda (**reaksiyon sonucu açığa çıkan klor gazından**) zehirlenerek yaşamını yitirdi^(21,22,23).

Çöp varili patladı, belediye işçisi yaralandı!

- Lefkoşa'da Küçük Kaymaklı'da 31 Ekim 2014 günü, kimyasal olduğu düşünülen (ve önceden çöp konteyner'ine atılan) bir maddenin çöp arabası tarafından preslenmesi esnasında patlaması sonucu belediye çalışanı Ercan Aka yaralandı^(24,25).

Çöp varili patladı, belediye işçisi yaralandı!

B u r s a - Osmangazi İlçesi'nde çöp kamyonu bomba gibi patladı (27 Kasım 2015).

Belediye çalışanı çöp kamyonuna atık yüklemeye başladı. Civarındaki bir liseden de atık alan 32 yaşındaki Kadir Akpunar, atıkları çöp kamyonuna yüklemeye başladığı sırada patlama meydana geldi. Okuldan aldığı atıkların için-

de bulunan kimyasal madde ve deney tüpleri, sıkışarak Akpunar'ın yüzüne patladı. Akpunar'ın yüzünde yanıklar oluşurken, iki gözü de ciddi şekilde zarar gördü^(26,27,28).

Bu örneklerle daha bir çoklarını ilave etmek olası.

İşyerlerinde neler oluyor , neler ?

Prosesin güvenli dizayn edilememesi, gerçekçi risk değerlendirmelerin ve iş sağlığı - güvenliği eğitimlerin yetkin kişilerce yapılamaması, uygun kişisel koruyucu donanımın (KKD) verilmemesi ve denetimlerin yapılamaması (vb.) sonucu, işyerlerinde de -zararlı ve tehlikeli - kimyasallar çalışanları; **solunum yolları, ciltle doğrudan temas, sindirim yolu (ağız), göz'e temas** (ya da göz emilimi) ve **enjeksiyon yolu ile** etkilemektedir. Sadece kimyasallar mı ?

İş'te Güvenlik Tehlikeleri

Bir çok işyerinde (iş'te) genel olarak - en yaygın - olabilecek tehlike etmenler şunlardır:

Kimyasal & Toz Tehlikeleri: Ürünler, pestisitler, temizleme malzemesi, asbest, vb.

İş Organizasyonu Tehlikeleri: Strese neden olan işler/şeyler!, yalnız çalışma vb.

Güvenlik Tehlikeleri: Kaymalar, takılmalar ve düşmeler, hatalı ekipman, vb.

Fiziksel Tehlikeler: Gürültü, titreşim, aşırı sıcaklıklar, radyasyon, vb.

Ergonomik Tehlikeler: Tekrarlanan hareketler, kaldırma-taşıma, uygun olmayan duruş şekilleri, vb.)

Biyolojik Tehlikeler : Küf, mantar, böcekler / haşereler, bulaşıcı hastalıklar, virüs - bakteri vb.

Kimyasal Tehlikeler

Bir işçi, işyerinde herhangi bir formda (katı, sıvı veya gaz) bir kimyasala sunuk (maruz) kaldığında - daima- bir tehlike mevcuttur. Bazıları diğerlerinden daha güvenlidir, ancak kimyasallara karşı daha duyarlı olan bazı işçilere(de) deride tahriş veya solunum problemleri gibi yaygın iş kazası ve hastalık(lara) neden olabilir.

Deterjan ve tekstil kimyası üretiminde çalışan bir işçi.

Bir “kimyasal kaza” insan sağlığına veya çevreye zarar verebilecek bir veya daha fazla tehlikeli maddelerin istenmeden salıverilmesinden (serbest bırakılmasından) kaynaklanır.

Kimyasal tehlikeler belirli koşullar altında ortaya çıkabilecek kimyasal kazalardır. Bu tür olaylar yangınlar dahil patlamalara, kaçaklar veya toksik veya tehlikeli maddelerin yayılımına, insanlarda hastalık, yaralanma, sakatlık ya da ölüme neden olabilir ⁽²⁹⁾.

İşte birkaç görsel örnek :

Amonyak yanığı
(24 saat sonra)

Asetik asit yanığı
(%100)
(1 saat sonrası)

Mono kloro asetik asit –bacak ve kol
yanığı (10 gün sonra)

Sodyum hidroksit (%15'lik)
(1 saat sonrası)

Sodyum hidroksit (%15'lik)
(7 gün sonrası)

Formik asit (57 saat sonrası)

Cyanuric chloride ($C_3Cl_3N_3$) (%98) tozu

Sprey boyacı'nın boya ve tner mistlerine
sunuk kalması

Bir kimya tesisinde kazanın 4 ana nedeni

Bir kimya tesisinde kazaların 4 ana nedeni vardır: İnsan hatası [sadece çalışanlar –işçiler-anlaşılmalı], uygun olmayan eğitim, imalat hataları, uygun olmayan (yanlış) bakım.

Uygun ekipman personeli tarafından kullanılmadığında, kazalar meydana gelebilir. Çalışanlar (personel) ekipman üzerinde çalışmak için uygunsuz araçları kullan(dırıl)maya çalışt(ırdı)ğında, birçok yaralanmalar olur. Bu-hareket-makinalara zarar verir ve bir güvenlik tehlikesi yaratabilir.

Belirtilen 4 ana nedene beşincisi olarak yürürlükteki iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının gereğince uygulanmaması ilave edilebilir.

“Mevzuat şöyledir, böyledir. Yeri geldiği zaman koyun mevzuatı bir tarafa. Siz zihinsel inkılabınızı devreye sokun, ‘ben bunu bu şekilde yaparım’ deyin ve yapın.” ^(30,31,32) [26.01.2016] anlayışını ya da talimatını –iş sağlığı ve güvenliği açısından – günümüzde en iyi uygulayanlar belki de sanayide işyeri yöneticileridir .

Çalışan kişinin sağlığı açısından bu maddelerin tanınması ile bu maddelerle temas halinde oluşabilecek zararlı etkilerin önceden bilinmesi ve olası kazaların önlenmesi olasıdır.

Kimyasal Depolama Yeri

Yangına dayanıklı güvenlik dolabı ve kimyasal madde çeşitleri (Bir HES'De) [Çelik panel dış gövde, çift cidarlı konstrüksiyon, duvarlar arası izolasyon, dökülen kimyasallar için toplama tepsisi, havalandırma düzeneği, özel kilitleme sistem ve gövde topraklaması]

Alevlenir Maddeler'le **[(Alevlenir Sıvılar: Etil eter < - 20 °C, n-Hegzan < - 20 °C, Benzin < - 20 °C, Etil asetat - 4 °C, Toluen 6 °C, Etanol 12°C, Ksilen 30°C, Fuel oil 55 °C), (Alevlenir Katılar: Alkali metaller (Li, Na, K, Ca, Sr, Ba), Magnezyum ve Alüminyum metalleri – özellikle toz formda ise, Metal Hidritler, Organometalik bileşikler, Fosfor ve Sülfür)]** güvenli bir çalışma için;

– Tehlikeli maddeleri çalışma ortamınızda minimum miktarda bulundurulmalı,

• Yangına dayanıklı güvenlik dolaplarında depolanmalı,

– Büyük kapasiteli dolaplar havalandırma sistemine sahip olmalıdır.

• Aynı zamanda topraklama bağlantısı yapılmış, ısı-sigortalı ve özel kilitleme sistemine sahip olmalıdır.

– İyi havalandırılmış ortamlarda, tüm kurallara uygun çalışılmalıdır.

– Solventler - çözücüler evde, laboratuvarı, iş de lavaboya deşarj edilmemeli ! (Malzeme Güvenlik Bilgi Formlarında ya da etiketlerinde belirtilen) bertaraf kurallarına uyulmalıdır.

Aşındırıcı ve tahriş edici maddeler buharların solunması durumunda etkisi, maddenin vücut sıvılarındaki çözünürlüğüne bağlıdır.

• Yüksek çözünürlüğe sahip gazlar burun, boğaz tahrişine neden olur (ör. Amonyak, Hidroklorik Asit dumanları).

• Az çözünür gazlar, akciğerlere burnun derinliklerine nüfuz edebilir, boğaz tahrişi hissedilmeyebilir, hiçbir uyarı işareti görülmez! (ör. NO₂, SO₂, Hidroflorik Asit dumanları)

Aşındırıcı ve Tahriş Edici Maddeler

Kimyasallara dayanıklı iş tulumu ile çalışılmalı ve sahada acil durum ekipmanı (acil duş gibi) bulundurulmalıdır

(Her zaman) **Tüm kimyasallara potansiyel tehlikeymiş gibi davranılmalı(dır)!**

Kesinlikle; koklanmamalı, cildine temas ettirilmemeli, (kimyasal maddenin kullanıldığı çalışma ortamında) yenilmemeli veya herhangi bir şey içilmemeli, çalışanlar ellerini ağızlarına sokmamalı, değdirmemeli, çalışma ortamında yiyecek maddesi bulundurulmamalı, laboratuvarı ağız ile pipetleme yapılmamalıdır.

Kimyasalların üzerindeki etiket ve **güncel** malzeme güvenlik bilgi formu, en iyi sağlık ve güvenlik bilgi kaynağıdır.

Evde ya da iş de tehlikeli kimyasal maddelerin güvenli kullanımı ve taşınması için öneriler:

• Sadece yakın gelecekte kullanılacak kadar (gerekli miktarlarda) satın alınmalı ve (minimum miktarlarda) stok edilmelidir.

• Tehlikeli maddeleri – eğer olası ise - daha az tehlikeli olanlarla değiştirilmelidir.

[Bir Hidro Elektrik Santralinde – bakım sırasında – türbin platformunun temizlenmesi; Benzin yerine mutfak deterjanı daha iyi temizlemiştir]

• Bir kimyasal ürünü kullanmadan önce dikkatlice ambalajın üzerindeki talimatlar ve uyarıları okunmalıdır.

• Tehlikeli maddeleri kendi orijinal ambalajında bırakılmalı (bulundurulmalı). Asla gıda maddelerinin depolanması için kullanılan bir kap içine aktarılmamalı (konulmamalı).

• Bazık (ör:kostik) maddeler veya asitlerle çalışırken (kimyasallarla çalışma için üretilmiş) koruyucu gözlük kullanılmalıdır.

• Kolayca yanıcı maddelerle çalışan, bu maddelerden buharlarını tutuşturabilecek çıplak alev(ler), mumlar, akkor ısıtma telleri, yanan sigaralar, vb'den uzak tutulmalıdır.

• Bunları kullandıktan sonra, artıklarını/atıklarını lavabolara, tuvaletlere, çöp kaplarına dökülmemeli/atılmamalıdır. Tehlikeli atık bertaraf tesislerine gönderilmek üzere –etiketli bir şekilde güvenli bir yerde tutulmalıdır.

• Kimyasal maddeleri çocuklardan daima uzak tutulmalıdır ⁽³³⁾.

İşyerinizde kimyasalları güvenli yönetme iş için iyidir ve herkes için iyidir!

Bir sistem (örneğin; HES'de stator ve rotor) temizliğinde aseton gibi -çok kolay yanıcı - maddeler – çalışma sahasında- güvenlik kablolarında (safety cans) bulundurulmalı ve kullanılmalıdır.

“İş’de Kimyasal Tehlikeler ve Güvenlik” için; işveren ve çalışanların anahtar görevleri:

Kimyasal Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik gibi çalışanların sağlık ve güvenlik’leri ile ilgili mevzuat uyarınca işverenler ve çalışanlar için önemli görevler vardır.

İşyerinde olan tehlikeli kimyasal maddeler belirlenmeli (envanteri çıkarılmalı), kimyasal yönetim planı oluşturulmalıdır.

Çalışanlar ve diğerleri için işyerinde bulunan tehlikeli kimyasal maddelerin riskleri değerlendirilmelidir.

Sistem ve süreçlerin planlanması, yapılmasında, tasarlanmasında, kurulmasında ve değişikliğe gidilmesinde, tehlikeler belirlenmelidir. Bu nedenle: **Tehlike ve İşletilebilirlik Çalışması Metodolojisi** (Hazard and Operability Studies- **HAZOP** ve **Hata Ağacı Analizi** (Fault Tree Analysis - FTA) ve **Olay Ağacı Analizi** (Event Tree Analysis - ETA) gibi risk analizleri sırayla; projenin çeşitli aşamalarında: tehlikelerin ortadan kaldırılmasında, azaltılmasında, en uygun araçların seçiminde uygulanmalıdır / yapılmalıdır⁽³⁴⁾.

Tehlikeli maddelere maruziyeti makul olan en düşük seviyeye kadar kontrol edilmeli veya önlenmelidir.

Kazalar, olaylar ve acil durumlarla başa çıkmak için bazı düzenlemeler yapılmalıdır: Çalışanlara bilgilendirme, eğitim ve danışmanlık sağlamak, çalışanlara mevcut sağlık gözetimi yapmak gibi.

Çalışanlara da ayrıca görevler düşmektedir. Çalışanlar işverenler (işyerinin İSG Birim ve Yöneticileri) ile işbirliği yaparak, örneğin prosedürleri ve talimatları takip ederek, kontrol önlemlerini ve KKD’lerini tam ve doğru kullanarak, uygun havalandırma yaparak / yaptırarak ve kusurlar var ise raporlayarak (yazılı bildirimde bulunarak),

Not: İşyerinde herhangi bir tehlikeli kimyasal maddenin dökülmesi, saçılması, kaçması vb. durumunda mutlaka –olay- raporlanmalıdır⁽³⁵⁾.

Kimyasal maddelerin kullanıldığı bakım ve onarım yapılan yerin hemen yakınında ilk yardım malzemesi ve göz duşu bulundurulmalıdır.

Sonuç:

İş’de güvenlik ve İş Güvenliği önemlidir.

Çünkü ev’de, iş’de ya da taşımacılık yaparken;

- Kuralları belirlemek bir dakikanızı alır.

- Kuralları uygulamaya koymak bir ayınızı alır.

- **Kurallara uymak bir ömür güvenli çalışmanızı sağlar.**

Ancak;

- Kurallara uymamak hayatınızı bir saniyede mahveder

Bana bir şey olmaz deme, iş sağlığı ve güvenliğin kurallarını bil(inmeli) ve uygula(nmalı).

- Tüm kimyasalları son derecede zehirli maddelermiş gibi kabul edilmeli ve ona göre davranılmalı!

- Bilinçli ol(unmalı),

- Kullandığınız kimyasalın tehlikeleri hakkında bilgi sahibi ol(unmalı),

- Birkaç kimyasalı birbirine karıştırmaktan kaçınılmalıdır. Kombinasyon (bir araya getirme) çok tehlikeli etkilere neden olabilir.

- (Kimyasalların kablari üzerindeki) Etiket oku(nmalı), işaretlerin anlamını öğren(ilmeli),

- Güvenlik Bilgi Formunu (MSDS) dikkatlice oku(nmalı),

- “R” ve “S” ifadelerini – anlamlarını öğren(ilmeli),

- Aşındırıcı ve tahriş edici maddeler’in gözlerle doğrudan temas’ı durumunda:

- Gözlerimiz en hassas ve en değerli organlarımızdandır. Her zaman uygun koruyucu bir donanım kullanın. Kontakt lens takmayın.

- İlk yardım: 15- 20 dakika boyunca soğuk, temiz su ile yıkayın. Ovuşturmayın. Zehirlenme belirtileri olup olmadığını kontrol edin. Gözleri muayene ettirin ⁽³⁶⁾.

Kaynaklar

1. <https://www.bilgeoguz.com/urun/37497/kitap/pan-yayincilik/doc-dr-a-osman-gureli/kimya-guzeldir/>
2. http://www.tsbb.com.tr/i/content/730_1_Kimya_Sektor_Raporu_Agustos_2014.pdf
3. http://www.kmo.org.tr/resimler/ekler/606d63d491d7e15_ek.pdf?tipi=2&tu=H&sube=1
4. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Paracelsus>
5. <http://www.sozkimin.com/a/1266-paracelsus-kimdir-sozleri-ve-hayati.html#ixzz40n6wOplh>
6. <http://www.scienceclarified.com/everyday/Real-Life-Physics-Vol-3-Biology-Vol-1/Food-Webs-Real-life-applications.html>
7. <http://www.scienceclarified.com/Co-Di/DDT-dichlorodiphenyltrichloroethane.html>
8. National Geographic, February 1996 s.132
9. <https://minneapolisparkhistory.files.wordpress.com/2012/06/ddt-spray-1950-arb.jpg>
10. Atlas Kasım 2002, eski atlas, Sihirli Toz DDT, Hazırlayan: Ayşe Çavdar
11. <http://www.arastirilm.net/ilk/page/579>
12. <http://www.neguzelsozler.com/guzel-sozler/zaman-sozleri.html>
13. <http://www.dha.com.tr/haberdetay.asp?Newsid=168440>
14. <http://www.ajansbandirma.com/karacabeyde-asit-kamyonu-devrildi-sofor-feci-sekilde-yandi-video-haber/>
15. <http://www.hurriyet.com.tr/lavabo-acici-vucudunu-yakti-26270866>
16. <http://www.gazetevatan.com/lavabo-acici-bomba-gibi-patladi-629893-yasam/>
17. <http://www.aksam.com.tr/guncel/lavabo-acici-vucudunu-yakti-haber-301867>
18. <http://www.haberler.com/yuttugu-sinegi-oldurmek-icin-zehir-icen-coban-6188693-haber/>
19. <http://www.haberpan.com/haber/adiyamanda-bir-adam-midem-kirlendi-deyip-sivi-sabun-icti>
20. <http://www.ensonhaber.com/adiyamanda-bir-adam-midem-kirlendi-deyip-sivi-sabun-icti-2014-07-19.html>
21. <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/tuz-ruhu-ve-camasir-suyu-zehirledi-102214h.htm>
22. <http://www.ihh.com.tr/haber-camasir-suyundan-zehirlenen-kadin-387295/>
23. <http://www.canlihaber.com/banyo-temizligi-yapmak-isyen-kadin-tuz-ruhu-camasir-suyunu-karistirinca-29729h.htm>
24. <http://www.gundemkibris.com/cop-varili-patladi-belediye-iscisi-yaralandi-96285h.htm>
25. <http://haber.kibris.com/harmanci-sosyal-medyadan-duyurdu-2014-11-02.html>
26. <http://www.bursadabugun.com/haber/bursa-da-cop-kamyonu-bomba-gibi-patladi-615674.html>
27. <http://www.haberler.com/ozel-haber-cop-kamyonundaki-deney-tupleri-bomba-7916682-haber/>
28. <http://www.yenidonem.com.tr/haber/bursa-deney-tupleri-bomba-gibi-patladi-1-kisi-yaralandi/7606.html>
29. https://en.wikipedia.org/wiki/Chemical_accident
30. <http://www.hurriyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-kaymakamlara-seslendi-40045474>
31. <http://t24.com.tr/haber/yargitay-onursal-baskani-sami-selcuk-umarim-erdogan-mevzuati-bir-kenara-birakin-sozunu-savcilara-da-soylem-ez-326508>
32. <http://www.claydugas.com/refinery-injuries/main-causes-accidents-chemical-plant/>
33. <http://www.icdo.org/en/disasters/man-made-disasters/cbr-accidents/chemical/>
34. <https://www.coe.int/t/dg4/majorhazards/ressources/pub/handbookfiles/4b.pdf>
35. http://www.hsa.ie/eng/Publications_and_Forms/Publications/Chemical_and_Hazardous_Substances/Your_Steps_to_Chemical_Safety.pdf
36. http://training.itcilo.it/actrav_cdrom2/en/osh/kemi/scan/sandh1.htm

YAŞAMA SIZAN TEHLİKELİ KİMYASALLAR

Ebru KAYA*

Kimyasallar günlük hayatımızın her aşamasında kullandığımız ve yaşamımızın devam edebilmesi için gerekli hatta zorunlu olan maddelerdir. Örneğin su, hidrojen ve oksijen elementlerinden oluşan bir kimyasal maddedir ve yaşamın en önemli kaynaklarından biridir. İnsanlık tarihi boyunca 50 milyonu aşkın kimyasal madde insanlar tarafından bulunmuş, kullanılmış ve üretilmiştir.⁽¹⁾ Burada sorulması gereken soru şudur: Tüm bu 50 milyon kimyasal madde bizim için su kadar faydalı mıdır? Kimyasal maddelerin tümü insan ve çevre için faydalı olmadığı gibi bir kısmı yaşamsal faaliyetlere ciddi zararlar verir. İnsan sağlığına ve çevreye zararlı olan bu kimyasallara tehlikeli kimyasal maddeler denilmektedir.

Tehlikeli kimyasal maddeler günlük hayatımızda fazla yer tutmasa da kimya sektöründeki işyerlerinde çalışanların sağlık ve güvenliklerini tehdit eder ve bazen bu işletmelerde kullanılan tehlikeli kimyasal maddeler çevre halkı için tehlike oluşturur. Tehlikeli kimyasallar çalışanlara deri, solunum ve sindirim yoluyla zarar verme potansiyeline sahiptir. İsviçre’de yapılan kimyasallardan kaynaklanan göz yaralanmaları ile ilgili bir çalışmada bir çok ülkenin veri tabanında göz yaralanmaları ile ilgili bilginin sınırlı olduğuna dikkat çekilmiştir. Çalışmada, kimyasal göz yaralanmaları geçiren 163 hastaya anket uygulanmıştır. Anket sonucunda çalışanların en çok maruz kaldıkları kimyasalların, alçı/çimento, alkalın ve asitler olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmada aynı zamanda kimyasallardan kaynaklanan göz yaralanmalarında yalnızca %2’lik bir dilimin III. derece yaralanma olduğu görülmüştür. Geri kalanların tümü daha düşük ağırlıkta yaralanmalardır.⁽²⁾ Kimyasal maddelerin türleri ve hangi şekillerde çalışanlara zarar verebileceğine göre yaşanan kazaların sonuçları çeşitlilik gösterebilir. Bu değişkenlere göre değerlendirilen riskler doğrultusunda gerekli tedbirlerin alınması bu tip kazaların yaşanmasını önleyebilir.

Kolombiya Boyaca’da yapılan bir araştırmaya göre, tropikal dağlık bölgelerdeki pestisit (tarım ilacı) kullanımından kaynaklanacak çevresel sorunlar gerektiği kadar araştırılmamaktadır. Örneğin, pestisitlerin toprakta birikme miktarlarının ölçülmesi bitkilerin, hayvanların, yüzey suyunun, toprağın ve üçüncü kişilerin karşı karşıya kalabilecekleri risklerin değerlendirilmesi için önemli bir çalışmadır. Bu tip bir çalışmanın yapılmaması

sözü geçen bölgelerdeki pestisit kaynaklı zehirlenmeler göz önüne alındığında ciddi bir boşluk olarak kabul edilir. Araştırmada, Kolombiya’nın en çok patates üretimini yapan küçük dağlık bölgelerinde kullanılan pestisitlerin doğal yollarla sürüklenme ve depolanma miktarlarıyla ilgili veriler sunulmuştur. Yapılan bu çalışmada, sürüklenme değerlerinin yüksek çıkmasının nedeni bölgede ilaçlama yöntemi olarak sırt çantası şeklinde taşınan spreylelerin kullanılıyor olmasıdır.⁽³⁾

Pestisitler çevreye uzun süreli ve kalıcı zararlar verebildikleri gibi uygulayıcıların solunum yoluyla etkileyerek ölümlere dahi neden olabilmektedir. Ülkemizde de yoğun olarak kullanılan tarım ilaçları yine genellikle küçük ve kişilere ait olan tarım alanlarında çalışanlara zarar verebilmektedir. Akyazı-Taşbu-run mahallesinin Keçiyatağı bölgesinde bulunan fındık bahçesinde zararlı otları kurutmak için bahçesini ilaçlamaya giden E.F. (30) akşam evine dönüp eşine rahatsız olduğunu söyleyerek yatıktan sonra artan yüksek ateş ve baş ağrıları nedeniyle Devlet Hastanesi’ne gider. Tarım ilacından zehirlenme şüphesiyle buradan, Eğitim ve Araştırma Hastanesi’ne sevk edilir. 2 gün tedavi gördükten sonra 24 Mayıs 2015 günü Yüksek İhtisas Hastanesine sevk edilen E.F. yapılan tüm müdahalelere karşın yaşamını yitirir.^{(4), (5)} Kullanılan bu tarım ilacının tehlikeleri ve çalışanın bu ilaca ne şekilde sunuk (maruz) kaldığı biliniyor olsaydı E.F. bugün belki hala hayatta olabilirdi. Başarısızlıkla sonuçlanan üç günlük tedavi süreci bizlere tehlikeli kimyasallarla yapılan çalışmalarda yaşanabilecek olası kazalarla ilgili hazırlıksız olduğumuzu göstermektedir.

Yetkili kaynaklardan alınan verilere göre, 2006-2011 yılları arasında Çin’de yaşanan kazaların 1400’ü ani kimyasal sızıntısı olarak raporlanmıştır. Bu kazaların 666’sında çok az veya sıfır hasar meydana gelmiştir. Sızıntıların yaşandığı süreçler en çoktan başlanılarak taşıma, üretim, kullanım, depolama ve iskarta yönetimidir. Beş yıl içerisinde gerçekleşen bu kazalarla ilgili yapılan araştırmada kimyasal madde sızıntılarının yoğunlukla yaz aylarında meydana geldiği saptanmıştır. Kazalar genellikle kıyı bölgelerinde görülmüştür. Kazaların yaşandığı işyerlerinin küçük bir kısmı büyük ölçekli işyerleriyken büyük kısmı küçük ve orta ölçekli işletmelerdir. Sızan kimyasal maddelerin %95’i tehlikeli kimyasallardır ve hem çevreye hem de sunuk (maruz) kalan çalışanlara ciddi zararlar verebilirler. Yaşanan bu kazaların analizleri yapılarak önleme ve kurtarma ile ilgili

öneriler oluşturulmalıdır.⁽⁶⁾

10 Aralık 2015 tarihinde Kocaeli’de yaşanan kimyasal madde sızıntısı kazası kimyasal maddelerin taşınmasında alınması gereken güvenlik önlemlerini yerine getirmediğimizin göstergesi niteliğindedir. Bir kargo firması aracılığıyla gönderilen ve içinde dünyadaki en acı madde olarak bilinen denatonyum benzoat maddesinin bulunduğu paketin firmanın aktarma merkezinin deposunda patlaması üzerine çevreye yayılan sıvı maddenin buharı çalışanlarda kusma, mide bulantısı, burun ve göz yanmasına neden oldu. Tedavi görmek amacıyla çevre hastanelere giden 59 çalışan daha sonra Eğitim ve Araştırma Hastanesi’ne sevk edildi. Teker teker hastanenin dekontaminasyon odasında yıkanarak tedavi gören çalışanların bulunduğu acil servise gelen diğer hastalar, kimyasal maddelere karşı koruyucu maskeler takan güvenlik görevlileri tarafından başka hastanelere yönlendirildi.⁽⁷⁾

Çin’de yapılan bir araştırmaya göre tehlikeli kimyasal madde sızıntıları olması durumunda uygulanacak olan acil durum prosedürlerinin belirlenmesi konusunda büyük eksiklikler bulunmaktadır. Bu nedenle, daha doğru bir yönetim planı sağlamak amacıyla kantitatif risk değerlendirmesi uygulaması kimya endüstrisinde önemli bir konu haline gelmiştir. Çalışmanın temel amacı, tehlikeli kimyasal madde sızıntısı risklerini ölçmek ve olası kazalara karşı önlem almaktır. Çin’in Chongqing kentinde bulunan bir işletmenin kimyasal madde depolama tankı için sürdürülen bir risk değerlendirmesi uygulamasının sonucunda zehirlenme olasılıklarının çok yüksek olduğu görülmüştür. Tehlikeli kimyasal sızıntısı sonucu ortaya çıkacak riskler kabul edilemez düzeylerdeydi.⁽⁸⁾

Acil servis girişindeki güvenlik görevlisi

* End. Müh., Fişek Enstitüsü’nde İş Güvenliği Uzmanı

Geçtiğimiz kasım ayında bir Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren Aroma ve Esans Fabrikası'nda kimyasal madde sızıntısı yaşandı. Fabrikanın kimyasal atık tesisinin rögarlarından taşan beyaz renkli köpüklü bir madde korkunç bir koku ile birlikte çevreye yayıldı. Fabrika Yönetiminin, sendikada örgütlendikleri gerekçesiyle işten çıkarttığı ve 66 gündür fabrika önünde eylem yapan eski işçileri kokunun kendilerini de etkilediğini, başlarının döndüğünü ve midelerinin bulandığını söylediler. Olayın ardından bölgeye gelen Çevre Bakanlığı müfettişlerinin çalışmaları sonucunda fabrika atıklarının kanalizasyonu tıkanması sonucu kimyasalların rögarlardan taşıdığı öğrenildi.⁽⁹⁾ Henüz bu olay belleklerden silinmemişken aynı fabrikada sabah saatlerinde yaşanan sızıntı nedeniyle fabrikanın çevresindeki bazı bölümler kırmızı renkli kötü koku yayan sıvı bir kimyasal madde ile kaplandı.⁽¹⁰⁾ Yaşanan bu iki ciddi sızıntı olayında sızan kimyasallara müdahalenin gecikmesi, kamuoyunun sızıntı ile ilgili bilgilendirilmemesi gibi aksaklıklar yaşanmıştır. Çevrede bulunan kimsenin bu tehlikeli kimyasallardan kalıcı olarak etkilenmemesi dolayısıyla 'ucuz atlattıran' bu olay aslında bu tip ciddi kazalarla mücadele etme konusundaki zayıflığımızı gözler önüne sermiştir. Her tehlikeli kimyasalın etkisi aynı olmadığı gibi sızıntı sonucu ortaya çıkan madde miktarı da kazanın etkileri için belirleyicidir. Örneğin Bhopal felaketi olarak literatüre geçen büyük kazada, 40 ton zehirli gazın fabrika bacalarından atmosfere sızması binlerce kişinin ölümüne neden olmuştur.

3 Aralık 1984 günü, ABD kökenli Union Carbide firmasının Hindistan Bhopal'de kurduğu böcek ilacı üreten fabrikadan yanlışlıkla 40 ton metil isosiyanat gazını dışarı atması 16.000'den fazla kişinin aşamalı olarak ölümüne, 150.000'den fazla insanın zehirlenmesine ve birçoğunun kör olmasına neden olmuştur. Sızıntının yaşandığı fabrikada daha önce de benzer sızıntılar yaşanmış ancak hiçbirinin bu düzeyde bir etkiye neden olmadığı bilinmektedir.^{(11),(12)} Yaşanan kazalar sonucunda uygun önlemler ve acil durum prosedürleri belirlenmiş olsaydı, Bhopal hala 1984 yılında yaşanmış bu felaketin sonuçlarına sunuk (maruz) kalmak durumunda olmazdı. Greenpeace'in bölgede kazadan 20 yıl sonra, 2004 yılında yaptığı ölçümlerde, toprakta normalin 6 milyon katı toksik madde bulunduğunu açıklaması ve bölge halkının vücudunda görülen anormallikler yaşanmış kazanın etkilerinin yok olmadığını göstermektedir.⁽¹⁰⁾ Yaşanan olayda can kaybının bu kadar fazla olmasına gaza sunuk (maruz) kalanlara uygulanması gereken tedavinin belirlenmemiş veya bilinmiyor olması ve acil durumda uygulanması gereken tedbirlerin bölge halkına bildirilmemiş olması da büyük bir etkidir.

İtalya'nın Seveso kasabasında yaşanan endüstriyel kaza sonucu bölgede yaşayan 220.000 kişinin tıbbi gözetim altına alınması gerekmiştir. Kentin hemen yanı başındaki ICMESA Chemical Company'ye ait fabrikada 10 Temmuz 1976 günü triklorofenol (TCP) üretimi yapan bir reaktörde gerçekleşen bir patlama sonucu beyaz bir gaz bulutu çevreye yayılmıştır. Bu zehirli gaz, bugüne kadar bilinen en zehirli gazlardan dioksindir. Kasabada kısa bir süre içinde hayvan ölümleri görülmeye başlanmış, patlamadan 5 gün geçtikten sonra da hastaneye başvurular başlamıştır. Yapılan kontroller sonunda kasabada geniş bir bölgenin tamamen kirlendiği anlaşılmış ve 100 kadar ev tamamen boşaltılmıştır. Yaşanan bu gaz sızıntısı sonucunda dioksin üzerine yapılan bilimsel çalışmalar hızlanmış ve endüstriyel kazaların oluşmasının engellenmesi ve gerekli önlemlerin alınması adına hazırlanmış olan Seveso Direktifi (82/501/EEC) kabul edilmiştir. 9 Aralık 1996'da ise 96/82/EC sayılı "Tehlikeli Maddeleri İçeren Büyük Kaza Risklerinin Kontrolüne İlişkin Direktif (Seveso-II Direktifi)" yayımlanmıştır. Bu direktif ülkemiz mevzuatına Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik ile geçmiştir.⁽¹³⁾

17 Ağustos 1999'da ülkemizde yaşanan benzer bir kimyasal madde sızıntısı 5000'den fazla insanı etkilemiş ve bölge halkı için, yaşanan doğal afetin etkilerini katlamıştır. 17 Ağustos depreminde, Yalova Taşköprü yakınlarında kurulu olan bir fabrikada akrilonitril tanklarından üçü hasar görmüştür. Tanklardan havaya, suya ve toprağa toplam 6400 ton akrilonitril karışmıştır. Maddeye sunuk (maruz) kalanlarda solunumda zorlanma, deride kaşıntı ve yanma gibi etkiler görülmüştür. Çevrede yaşayanlar depremden hemen sonra bu belirtilerden bazılarının birçok kişiye ortaya çıktığını bildirmişlerdir. Ayrıca, olayın üzerinden 15 hafta geçmesine karşın bazı kişilerde kilo kaybı, saç dökülmesi ve hafıza kaybı gibi yakınmalarının varlığından söz edilmektedirler.⁽¹⁴⁾

Kimyasal maddeler üretimin bir çok aşamasında kullanılan ve endüstride yeri doldurulamayacak hammaddelerdir. Endüstride kullanılan bu kimyasal maddelerden tehlikeli olanların -olabilirse-, tehlikesiz olanlar veya daha az tehlikeli olanlarla değiştirilmesi gerekir. Bunun yapılamadığı durumlarda çalışanların tehlikeli kimyasallardan etkilenmesi öncelikle toplu korunma yöntemleri daha sonra kişisel korunma yöntemleri ile engellenmelidir. Büyük kaza riski taşıyan işyerlerinde kaza önleme politikaları ve olası kazaların yaşanması durumunda uygulanacak olan acil durum prosedürleri belirlenmelidir. Böylece, yaşanan kazaların insana ve çevreye verebileceği zararlar azaltılabilir hatta

Bhopal Felaketi Anıtı (Anne ve Çocuk)

yok edilebilir. Yaptığımız her işte olduğu gibi kimyasallarla yapılan çalışmalarda da risk vardır ve ancak bu riskler etkin bir şekilde değerlendirildiğinde tehlikeli kimyasallarla çalışmalar güvenli çalışma haline gelir. Ters durumda tehlikeli kimyasallarla çalışmalardan kaynaklanan kazalar çalışanları tehdit etmeye; kimyasal sızıntılarına neden olan endüstriyel kazalar çevreye ciddi zararlar vermeyi sürdürecektir

KAYNAKLAR

1. <http://www.wired.com/2009/09/humans-have-made-found-or-used-over-50-million-unique-chemicals/>
2. Tschopp M, Krähenbühl P, Tappeiner C, Kupferschmidt H, Quarroz S, Goldblum D, Frueh BE. Bern. 2015.
3. Garcia-Santos G, Feola G, Nuytens D, Diaz J. J. 2015.
4. <http://akyazihaber.com/akyazi-haber-akyazi8217da-tarim-ilacindan-zehirlenen-genc-oldu-12688-1.html>
5. <http://www.akyazihaber.com/akyazi-haber-ergun-furuncu-topraga-verildi-12703-1.html>
6. Li Y, Ping H, Ma ZH, Pan LG. Environ. Sci. Pollut. Res. Int. 21(8): 5547-5553. Beijing, China. 2014.
7. <http://www.iha.com.tr/haber-kimyasal-paket-patladi-60-isci-zehirlendi-518714/>
8. Si H, Ji H, Zeng X. Safety Science. 50(7): 1452-1461. 2012.
9. <http://www.radikal.com.tr/cevre/iscile-ri-isten-atilan-fabrikada-kimyasal-madde-panigi-1470561/>
10. <http://www.radikal.com.tr/turkiye/gecen-hafta-kopuren-fabrika-bu-hafta-kirmizi-kimyasal-doktu-1475776/>
11. https://tr.wikipedia.org/wiki/Bhopal_felaketi
12. https://en.wikipedia.org/wiki/Bhopal_disaster
13. <http://www.csb.gov.tr/gm/ced/index.php?Sayfa=sayfaicerikhtml&icld=685&detld=687&ustid=685>
14. Bakırcı, N. Endüstriyel Bir Çevre Felaketi: Akrilonitril. Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi. Ocak 2000.

İstatistiklerle Çocuk-2014: Mızrak Çuvala Sığmamış - 2 Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Üzerine Algılatılmak İstenen

Umur AŞKIN *

Çocuk ve Sağlık

Çocukların sağlık durumları nasıl değerlendirilmeli? Çocuklarımızın sağlıklı olup olmadıkları, "hasta ya da sakat olmama durumu" şeklinde mi, yoksa – bunlara ek olarak "fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden tam iyi olma durumu"nu da içeren Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO, 2006) "sağlık" tanımı üzerinden mi değerlendirilmeli? Resmi verilerde ve değerlendirmelerde, "hasta ya da sakat olmama durumu"nun sağlıklı birey ve toplum için gerekli değişken olarak kullanıldığı dikkati çekmektedir. TÜİK'in İstatistiklerle Çocuk-2014 yayınında 30 sayfalık "Çocuk ve Sağlık" bölümü incelendiğinde bu anlayış daha da belirginleşmektedir(1). Bu yayındaki (ve diğer yayınlardaki) göstergeler bile toplumun (halkın) sağlık durumunu, genelde topluma özeldir ise çocuklara yönelik sağlık hizmetlerinin hedeflerinin ne olması gerektiğine yönelik önemli bilgiler sunmaktadır.

Ülkemizde bebek ve çocuk ölüm hızı, birçok ölçüte göre düşme eğilimindedir. Ancak AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında ise yüksektir. 2013 verilerine göre her bin canlı doğan bebekten 7,8'i ölmektedir. Bu oran Güneydoğu Anadolu (TRC) 11,9, Ortadoğu Anadolu (TRB) ve Kuzeydoğu Anadolu (TRA) bölgelerinde 11'dir. Bu bölgelerdeki perinatal, neonatal ve postneonatal ölüm hızları da Türkiye ortalamasının üzerindedir (Sağlık Bakanlığı, 2014:18-20). Kilis (%25,1), Batman (%17,2), Gaziantep (%17,2), Van (%17,1) ve Ağrı (%16,8) bebek ölümlerinin en yoğun olduğu illerdir (TÜİK, 2015a:60).

Beş yaş altındaki çocuklar açısından durum daha da acıklıdır. Bu yaş grubunda, her bin canlı doğumdaki ölüm hızı

10,3'tür. Güneydoğu Anadolu (%16,0), Ortadoğu Anadolu (%15,4) ve Kuzeydoğu Anadolu (%14,8) ilk üç bölge içerisindedir(2) (Sağlık Bakanlığı, 2014:21). Bu yaş grubunda ölenlerin toplam çocuk ölümleri içindeki oranı %76,5'tir. Bu oran 0 yaş grubu için %61,9 iken 1-4 yaş grubu için ise %14,6'dır (TÜİK, 2015a:64).

Tablo-1: İBBS 1. Düzey, Toplam Ölümler İçindeki Çocuk Ölümleri Dağılımı %

G.Doğu And.	Doğu And.	Akdeniz	Ege	Karadeniz	İstanbul	Türkiye
20,0	13,2	6,9	3,2	2,8	5,2	6,0

Kaynak: TÜİK, (2015a) İstatistiklerle Çocuk - 2014, TÜİK:Ankara

Toplam ölümler içerisinde çocuk ölüm oranlarının en yüksek olduğu bölgeler Güneydoğu Anadolu (%20) ve Doğu Anadolu (%13,2) bölgeleridir. Türkiye genelinde bu oran %6'dır. Bu noktada sorulması gereken soru şudur: Bu bölgelerdeki çocuk ölüm hızlarının bu kadar yüksek olmasının nedeni sağlık hizmetlerinin herkese sunulmasına karşın herkes tarafından alın(a)madığının bir göstergesi midir?

Çocukların beslenme durumları önemli bir sağlık göstergesidir. Bu durumu 3 yaş altı çocukların emzirilme durumlarında net olarak görebilmekteyiz. 2013 verilerine göre, bebeklerin "sadece anne sütü" ile beslenme süresi üç aydan daha azdır (HÜNEE, 2014:160). Beslenme durumu küçük çocukların hastalık ve ölüm durumunu etkilemektedir (HÜNEE, 2014:157). Yetersiz ve dengesiz beslenme, çocuklarda büyüme ve gelişme gerilikleri ile ölümlere neden olabilmektedir.

DSÖ'nün ölçütleri temel alınarak

yapılan araştırma sonuçları, beş yaşın altındaki her 10 çocuktan birinin bodur (yaşına göre kısa), bu çocukların da üçte birinden fazlasının ise ciddi şekilde bodur olduğunu göstermektedir (HÜNEE, 2014:168). Aynı araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de yetersiz beslenme daha düşük sosyo-ekonomik statüdeki nüfusun bir sorunu iken,

fazla kiloluluk/şişmanlık daha yüksek sosyo-ekonomik statüdeki nüfusun bir problemi olarak öne çıkmaktadır.

7-8 yaş çocukların vücut ağırlığı, boy uzunluğu ve beden kitle indeksi Z-skorumlarına göre 2013 yılında incelenen bir başka çalışmada, çocukların belirtilen ölçütlere göre sırasıyla %90,2; %95,3 ve %75,5'i normal ölçülerde olduğu değerlendirilmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2014:45).

2011 yılı verilerine göre, Türkiye'de üç yaş ve üzeri nüfusunun %6,9'unun en az bir engeli bulunmaktadır(3). En az bir engeli olanların %8,7'si ise üç yaş ve üzeri çocuklardan oluşmaktadır. Güneydoğu Anadolu bölgesindeki 3 yaş ve üzeri engelli nüfus içerisinde çocukların oranı %13,7'dir. Bu oran Kuzeydoğu Anadolu'da %10,9 ve Ortadoğu Anadolu'da %9,6'dır; İstanbul ilinde ise %10'dur (TÜİK, 2013:90). Bu illerde engelli çocuk oranının yüksek olmasının nedeni, yakın akraba evliliği ve "çocuk anneliğin daha sık olarak görül-

Tablo-2: 3 ve Üzeri Yaşta Çocuk Nüfus İçerisinde En Az Bir Engeli Olan Çocukların Dağılımı, 2011, %

Batı Marmara	Doğu Karadeniz	Ege	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz
4,8	6,3	6,6	6,6	6,8	8,3	8,8	8,9

Kaynak: TÜİK, (2015a) İstatistiklerle Çocuk - 2014, syf:56

* Yrd.Doç.Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi ve Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

Tablo-3: Trafik Kazalarında Ölen ve Yaralanan Çocukların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı⁽⁴⁾

Yıllar	Çocukların Toplam İçindeki Oranı	Yaş Grubu						
		0-9		10-14		15-17		
		Ölü	Yaralı	Ölü	Yaralı	Ölü	Yaralı	Yaralı
1995	24,6	23,4	70,6	57,7	16,5	21,0	12,9	21,3
2000	19,3	20,8	68,5	52,5	21,4	24,0	10,1	23,6
2005	10,8	17,1	51,9	42,9	31,3	28,3	16,8	28,8
2010	9,8	16,4	49,1	40,5	28,8	28,0	22,1	31,5
2012	9,5	17,4	49,4	40,2	24,3	27,7	26,3	32,1
2013	11,2	17,6	48,9	39,9	23,0	27,8	28,1	32,3

Kaynak: TÜİK, (2015a) İstatistiklerle Çocuk - 2014, syf:66

mesinden mi yoksa sağlık hizmetlerinin herkes tarafından alın(a)madığından mı kaynaklanmaktadır?

Çocuğunu sevmeyen, onu koruyup kollamayan çok az aile vardır. Ancak koruyup kollama, çocukları güvenlik içinde tutma gereksinimi genellikle olması gerektiği gibi karşılan(a) mamaktadır. Çocukların binek arabalarında seyahat ederken alınması gereken güvenlik önlemleri bu noktada en iyi örnekleri oluşturur. 2013 yılı verilerine göre 0-5 yaş arası çocukların %48,5'i arka koltukta anne ya da bir büyüğün kucağında seyahat ederken, %17,3'ü olması gerektiği gibi arka koltukta kendisine ait özel oto koltuğunda, emniyet kemeri takılı olarak yolculuk yaptırılmaktadır. 6-10 yaş grubundaki çocuklarda bu oranlar sırasıyla %35,3 ve %7,3'tür. Bu grupta, arka koltukta yalnız ve emniyet kemeri takılı olarak yolculuk yaptırılanların oranı ise %20,7'dir (Sağlık Bakanlığı, 2014:51). Bu verilerin anlamı, trafik kazalarında ölen ve yaralanan çocuk verileri ile karşılaştırdığımızda ortaya çıkmaktadır.

1995-2012 yılları arasında trafik kazalarında ölenlerin sayısında yaklaşık %58'lik bir azalma göze çarparken yaralı sayısında ise yaklaşık iki katı bir artış gerçekleşmiştir⁽⁵⁾. 1995 yılında trafik kazalarında ölenlerin %24,6'sı, yaralananların ise %23,4'ü çocuktur. Bu yılda kazalarda ölen çocukların %70,6'sı, yaralananların ise %57,7'si 0-9 yaş grubundaki çocuklardır. 2013 yılında trafik kazalarında ölenlerin

%11,2'si, yaralananların ise %17,6'sı çocuktur (TÜİK, 2015a:66). Trafik kazalarında ölen ve yaralanan 15-17 yaş grubu çocuklarda oransal olarak sürekli bir artış gözlenmektedir. Bunun temel nedenlerinden birisi, özellikle erkek çocukların trafik kazalarına sürücü olarak karışmalarıdır. 2013 yılında trafik kazalarında ölen 15-17 yaş grubu erkek çocukların %47,5'i araç sürücüsüdür (TÜİK, 2015a:67). 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na göre sürücü belgesi olmayanların motorlu araç kullanması gerekmektedir. Yine aynı kanuna göre 19 yaşından gün almayanlar, bir diğer ifade ile çocuklar sürücü belgesi alamazlar ve motorlu araç kullanamazlar. Bu yasal düzenlemenin varlığına karşın, kaza yapsın ya da yapmasın çocukların sürücü koltuğuna otur(tul)ması mutlaka sorgulanmalıdır.

İntihar olaylarının toplumun sağlık göstergeleri arasında önemli bir yeri vardır. İntihar, "kişinin amacının bilin-

www.bolununesi.com/fotolar/2011/ha201171113036-20548.jpg

cinde ve değişik derecelerde ölümcül amaçlı olarak kendine zarar verme" (WHO, 2000) eylemi olarak tanımlanmaktadır. Yaşamı kendi isteği ile sonlandırmayı amaç edinen her türlü eylem intihar olarak değerlendirilmektedir. Durkheim, intiharı toplumsal bir olgu olarak ele almıştır. Toplumsal yapıda ortaya çıkan değişim ve dönüşümlerin intihar eğilimine etki etmektedir. Başta sosyo-demografik risk etmenleri olmak üzere, sosyo-ekonomik düzey, işsizlik ve göç gibi birçok toplumsal etmen (Ekici vd., 2001) intihar eğilimine etki etmektedir. İntihar olaylarındaki artışlar "fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden" sağlıklı bir toplum yapısının olmadığı bir göstergesidir. İntihar olaylarında, 2002-2013 yılları arasında, %38,6'lık bir artış gerçekleşmiştir. Ekonomik kriz dönemlerinde, işsizliğin arttığı dönemlerde intihar olaylarında artmaktadır. Bu dönemde intihar eden erkeklerin oranı %66,6 artmıştır. Buna karşılık kadın intiharları yaklaşık %5'lik bir oranda düşmüştür. İntihar eden çocukların toplam içindeki oranı aynı dönemde %9,0 - %12,5 aralığındadır. Erkek intiharları içerisinde çocukların oranı aynı dönemde %6,1 - %7,5 arasında seyretmiştir. İntihar eden kadınların ise %14,1 - %23'lik bölümünü kız çocukları oluşturmaktadır⁽⁶⁾ (TÜİK, 2015a:68). 2013 yılında çocuk intiharlarının toplam içindeki oranı Doğu Anadolu (%20,1), Güneydoğu Anadolu (%18,5), Akdeniz (%10,1) bölgelerinde Türkiye ortalamasının (%9,5) üzerindedir. Bu bölgelerde kız çocuklarının kadın intiharları içindeki oranları sırasıyla %30,1; %25,9; %21,3 ve %18,2'dir. Kız çocuklarının intihar etme nedenleri arasında "çocuk gelin sorunu"nun ve ataerkil şiddet ve baskıların ön sıralarda yer alıp almadığı sorgulanmalıdır.

Çocuk ve Eğitim

Günümüz eğitim anlayışında nitelik ağırlık kazanmıştır. Ülkelerin olabildiğince yüksek nitelikli ve yaratıcı insan

gücünü yetiştirmeleri günümüz ve gelecek için önemlidir. Ruhen, bedenen sağlıklı, nitelikli ve yaratıcı çocuklar yetiştirmek, onların gelişim özelliklerini ve bu özellikler doğrultusunda gereksinimlerinin neler olduğunu bilmeye bağlıdır (Yücel ve Demiral, 1989:69-70). Türkiye’de eğitim politikalarının bu gereksinimler doğrultusunda şekillendirildiğini söylemek olanaklı değildir. Bu sorun ve bu sorunun varlığı nedeniyle eğitim alanında ortaya çıkan diğer sorunlar, doğrudan siyasi inanç ve tercihlerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle de çözümü siyasal ve (istense) kısmen de kolay olan sorunlardır.

Bütün çocuklar nitelikli/kaliteli eğitime erişebilmelidir. Çocukların eğitim hakkına temel erişim göstergelerinden ilki okullaşma oranlarıdır. Okul öncesi, ilkökul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim seviyelerindeki “brüt” ve “net” okullaşma oranları ve eğitim seviyesine göre cinsiyet oranı eğitimin niceliksel boyutunu, bir diğer ifadeyle “okula gidiyor olma” durumunu gösterir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, derslik başına düşen öğrenci sayısı gibi göstergeler de eğitimin niceliksel boyutlarını göstermektedir. Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı istatistiki verilerin tümünde (MEB, 2015), bölgelerarası eşitsizliklerin sürdüğü, yeterli olmasa da (kağıt üstünde) olumlu gelişmelerin olduğu görülmektedir.

2013-14 eğitim ve öğretim yılı için ilkökul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretimde brüt okullaşma oranları sırasıyla %111,94, %108,80, %103,26, %81,70, net okullaşma oranları ise ilkö-

kulda %99,57, ortaokulda %94,52, ortaöğretimde %76,65 ve yükseköğretimde %39,89 olarak gerçekleşmiştir. İlkokul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretimde cinsiyet oranları 2013-14 eğitim ve öğretim yılı için sırasıyla %100,82, %103,69, %94,59, %89,24’tür (TÜİK, 2014a:10; MEB, 2015:1). Verilerden anlaşılabileceği üzere kız çocuklarının eğitim hakkına erişimi noktasında var olan eşitsizlikler süregitmektedir. Kimi illerde ve bölgelerde bu eşitsizlik, özellikle ortaöğretim seviyesinde çok daha şiddetlidir.

4+4+4 sistemine geçişin gerçekleştiği 2013-2014 eğitim-öğretim yılı ile birlikte 9. sınıftan itibaren özellikle kız öğrencilerin açık lisede eğitimlerini sürdürmelerinin önü açılmıştır. Bu durum, net okullaşma oranlarında kendini göstermektedir. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında, ortaokul düzeyinde kızlarda net okullaşma oranı %92,98 iken 2014-2015 eğitim-öğretim yılında ortaöğretim (lise) düzeyinde kızlarda net okullaşma oranı %79,26 olmuştur. Eğitimi piyasanın işleyişine bırakmak 4+4+4 sisteminin en önemli hedeflerin-

dendir. Bu yolla eğitim piyasanın işleyişi içerisinde para ile alınan ve satılan bir meta durumuna getiriliyor. Ayrıca kız çocuklarının eve kapatılması da siyasi iktidarın temel hedefi olarak gerçekleşiyor. Kız çocuklarının eve kapatılması, onların yalnızca dört duvar içerisinde tutulması olanağını tanımıyor, aynı zamanda “çocuk gelin” olmalarının da önünü açıyor.

Son yıllarda, tüm eğitim düzeylerinde, öğretmen başına düşen öğrenci sayısında ve derslik başına düşen öğrenci sayısında olumlu sayılabilecek gelişmeler olmuştur. Tüm olumlu niceliksel gelişmelere karşın eğitimin niteliği açısından olumlu gelişmeler olduğunu söylemek pek olanaklı görünmemektedir. TÜİK’in Yaşam Memnuniyeti Araştırması-2014’e göre, ilkökul mezunları bireyler’in %54,7’si, ilköğretim ya da ortaokul mezunlarının %57,1’i, lise ya da dengi okul mezunlarının ise %62,8’i aldıkları eğitimden, bir diğer ifade ile aldıkları eğitimin niteliğinden memnundur (TÜİK, 2015b:32). Aynı araştırma sonuçları, 2014 yılı için devlet okullarında eğitim araçlarının niteliği/sayısını (%32,4), sınıflardaki öğrenci sayısını (28,7), okuldaki eğitimin kalitesini (%28,6) başlıca eğitim sorunları olarak düşünüldüğünü göstermektedir (TÜİK, 2015b:33).

Milli Eğitim istatistiklerinden, anneler, babaların, ilköğretim 4. sınıftan başlayarak çocuklarına tüm örgün eğitim boyunca ya ders programlarını tamamlayan kurslara gönderdiği ya da YGS-LYS, TEOG vb. giriş sınavlarına hazırlık amacıyla ders aldırıldığı anlaşılmaktadır (TÜİK, 2015a:77-8). Bu bağlamdaki en son nokta, her eğitim düzeyindeki KPSS kurslarıdır. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında 1.220.435 çocuk özel dershanelere, 371.706 kişi de çeşitli özel kurslara kayıt yaptırmıştır (TÜİK; 2014b:4). Açıklamalardan da anlaşılabileceği üzere, okula gitmek, tek başına bütün çocukların hakkı olan kaliteli/nitelikli eğitime erişimi güvence altına al(a)mamaktadır.

Tablo-4: Bölgelere göre Öğretmen ve Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı, 2013-2014

	İlkokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	Ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	Ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	İlkokul ve Ortaokulda derslik başına düşen öğrenci sayısı	Ortaöğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı
Türkiye	19	18	16	29	29
İstanbul	24	23	22	39	35
Ege	16	15	14	24	27
Akdeniz	18	18	17	29	30
Orta Anadolu	17	15	14	22	24
Doğu Karadeniz	16	14	13	21	22
Ortadoğu Anadolu	22	21	17	31	29
Güneydoğu Anadolu	25	25	22	39	37

Kaynak: TÜİK, (2015a) İstatistiklerle Çocuk - 2014, syf:75

Engelli (sakat) çocukların özel gereksinimleri bulunmaktadır. Bunların bireysel gelişimlerini ve toplumla bütünleşmelerini sağlamak, (engellilik) durumlarına uygun özel eğitimle mümkündür. 2014 yılı verilerine göre, yaklaşık 23 milyon olan çocuk nüfusun 20 milyonunu üç yaş ve üzeri olduğunu, bununda yaklaşık 1,7 milyonunun en az bir engeli bulunduğunu söyleyebiliriz. Bir diğer ifadeyle, 1,7 milyon çocuğa engellilik durumlarına uygun özel eğitim verilmesi gerekmektedir.

Eğitim sistemimizdeki sıkıntılı alanlardan biri de, özel eğitime gereksinimi olan engelli çocukların eğitim(e)memesinde görülmektedir. Özel eğitim kurumları ile ilgili okul, öğrenci, öğretmen ve derslik sayısı gibi nicel veriler durumu net olarak gösteremez. Ulusal Özürlüler Veri Tabanına kayıtlı özürlülerin eğitim durumlarını gözler önüne sermek bizi daha doğru sonuçlara götürür.

İlgili veri tabanına kayıtlı özürlülerin %41,6'si okur-yazar değildir. %18,2'sini okur-yazar olup bir okul bitirmeyen, %22,3'ünü ilkököl mezunu, %10,3'ünü ortaokul ve dengi okul mezunu ve %7,7'sini lise ve daha üstü okul bitirenler oluşturmaktadır. Kayıtlı olan özürlü bireylerin en son bitirilen okula göre eğitim durumu yüzdeleri erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir. Okuryazar olmayanların oranı, erkeklerde % 32,1, kadınlarda % 54,9'dur. Okur-yazar olup bir okul bitirmeyenlerin oranı, erkeklerde % 19,2, kadınlarda % 16,8'dir. İlkokulu bitirenlerin oranı, erkeklerde % 26,3, kadınlarda % 16,5'dir. İlköğretim veya ortaokul ve dengi mezunların oranı, erkeklerde % 12,5, kadınlarda % 7,1'dir. Lise ve daha üstü mezunların oranı, erkeklerde % 9,8, kadınlarda % 4,7'dir (TÜİK, 2011:3-5). Bu verilerde göstermektedir ki, birçok alanda olduğu gibi engellilere yönelik uygulama ve politikalarda da "toplumsal bir olgunluk düzeyi"ne ulaşamamıştır.

Son yıllarda, siyasi iktidar verdiği tabletlerle, bir diğer ifade ile örgün eğitimde öğrencilerin teknoloji kullanımını artırarak Türkiye'nin "bilgi toplumu"na ulaşacağını düşünmektedir. Bilgi toplu-

munda temel amaç, ekonomik değeri olan her türlü bilginin üretilmesidir. Bu amaçla üretilmiş bilginin kullanımını değil, bilgi toplumunun bir diğer göstergesi internet kullanımı olarak düşünülmektedir. Ülkemizdeki teknoloji/internet kullanımı çocukları sosyal yapmaktadır. 6-15 yaş grubunda teknoloji/internet kullanan çocukların daha az ders çalıştığı, daha az kitap okuduğu, ailesi ile daha az zaman geçirdiği, arkadaşları ile daha az görüştüğü, sosyal aktivitelere daha az katıldıkları ve daha az spor yaptıkları belirlenmiştir (TÜİK, 2015a:89).

Sonuç Yerine Kısa Bir Değerlendirme

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların zihinsel, duygusal, bedensel, sosyal ve ekonomik bakımlardan, sağlıklı ve normal biçimlerde nitelikli birer insan olarak yetişebilmeleri için gerekli önlemleri almalarını, başta hükümetlerden olmak üzere çocukların içinde yaşadığı toplumlardan ve ailelerinden istemektedir. Konuya bu bağlamda yaklaştığımızda, özellikle son yıllarda, sağlık ve eğitim alanlarında çocuklarla ilgili göstergelerin sayısal olarak iyileştiği resmi kurumların yayınlarında ve iktidardaki politikacılar tarafından sıklıkla belirtilmektedir. Bu noktadan baktığımızda, iktidarda bulunan siyasi partinin son yıllardaki uygulama ve politikalarının çocukların sağlık ve eğitim hakkına yönelik sayısal anlamda iyileştirmeler ortaya çıkardığı düşünülebilir. Ancak nicel veriler aracılığıyla sergilenen bu iyileşmelerin niteliksel boyutu ise gündeme hiç getirilmemektedir. Gerek toplum gerekse çocuk sağlığı değerlendirilirken "hasta ya da sakat olma durumu" sağlıklı birey ve toplum için gerekli temel değişken olarak kullanılmakta, "fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden tam iyi olma durumu" göz ardı edilmektedir. Sağlık hizmetlerine erişebilen çocuk ve erişkin sayısındaki artış sağlık hizmetlerinin herkes tarafından alındığının bir göstergesi olarak okunmamalıdır.

Sağlık alanında olduğu gibi eğitim alanında da gerçekleştiği belirtilen niceliksel iyileşmelerin niteliksel boyutlarına bakılması gerekir. Niteliksel anlamda olumlu gelişmelerin olduğunu söylemek ise iyimser olmayı gerektirmektedir. Bizler iyimser olsak da çocuklarımızın ruhen, bedenensel sağlıklı, nitelikli ve yaratıcı bir ortamda yetişmediklerini bilmek ve görmek tüm iyimserliğimizi yok etmektedir. Peki, çocuklarımızın ruhen, bedenensel sağlıklı, nitelikli ve yaratıcı bir ortamda yetişmediklerini hangi verilere göre söylüyoruz? Çalış(tırıl)ma, yoksulluk, şiddet ve suç olguları ile çocuklar arasında resmi kaynaklarda yansıma-

sını bulan rakamlar bize tüm bu olumsuzlukları söyletmektedir. Bu veriler bir sonraki sayıda ortaya konulacaktır.

> DEVAMI GELECEK SAYIDA

DİPNOTLAR

(1) İlgili bölümde, doğurganlık hızı, cinsiyete göre doğum sayısı ve oranı, sağlık kuruluşunda gerçekleşen doğum oranı, hastane ve hastane yatağı sayıları, çeşitli ölçütlere göre belirli yaş gruplarında görülen sağlık sorunlarının dağılımı, çeşitli ölçütlere göre engelli çocuk dağılımı, çeşitli göstergelere göre bebek ölüm hızları gibi "hastalık ya da sakatlık"la ilgili veriler düzenlenmiştir.

(2) TÜİK'in Ölüm İstatistikleri 2013 verilerinde bebek ölüm hızları sıralaması Güneydoğu Anadolu (%15,5), Ortadoğu Anadolu (%15,4), Kuzeydoğu Anadolu (%14,9), Akdeniz (%11,6) ve Türkiye (%10,8) olarak verilmektedir (TÜİK, 2015a:59).

(3) DİE'nin "Türkiye Özürlüler Araştırması -2002" sonuçlarına göre Türkiye'de özürlü nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12,3 olarak verilmiştir.

(4) TÜİK; 2015a:66'dan yazarın kendi hesaplamasıdır

(5) Trafik Karayolu Kaza İstatistikleri 2012 yılına kadar sadece trafik polisi sorumluluk alanındaki sayıları kapsamakta iken 2013 yılı ile birlikte Jandarma sorumluluk bölgesindeki veriler de dahil edilmiştir. Bu nedenle karşılaştırma 1995- 2012 yılları aralığında yapılmıştır. 1995-2012 yılları verilerine Jandarma bölgesindeki trafik kazaları da eklendiğinde, trafik kazalarında ölen ve yaralananların sayısı artacaktır.

(6) Aktepe ve diğerlerinin (2005) Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi bölümüne intihar girişimi nedeniyle başvuranlara yönelik yaptıkları çalışmada kız çocuklarının (yaklaşık %90) daha yoğun olarak intihar eylemi gerçekleştirdiği ve yine kız çocukları arasında, 15-16 yaş grubunun ise (yaklaşık %47) en riskli grup olduğu bulgulanmıştır.

KAYNAKÇA

- Aktepe, Evrim, S. Kandil, Z. Göker, K. Sarp, M. Topbaş, E. Özkorumak, (2005), "İntihar Girişiminde Bulunan Çocuk ve Ergenlerde Sosyodemografik ve Psikiyatrik Özelliklerin Değerlendirilmesi", TSK Korumucu Hekimlik Bülteni, 2006: 5 (6), (444-451)
- Ekici, Giyasettin, Hç A. Savaş, S. Çıtak (2001) "İntihar Riskini Artıran Psikososyal Etmenler: Sosyal Güvençe Yokluğu, Göç ve Diğer Stresörler" Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2(4): (204-212)
- HÜNEE, (2014), 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK: Ankara
- MEB (2015) Millî Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2014/15, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı: Ankara
- T.C Sağlık Bakanlığı, (2014) Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2013, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü:Ankara
- TÜİK, (2013) Nüfus ve Konut Araştırması 2011, TÜİK:Ankara
- TÜİK, (2014a) Rakamlar Ne Diyor? 2013, TÜİK:Ankara
- TÜİK, (2014b) Yaygın Eğitim İstatistikleri – 2012/13, TÜİK:Ankara
- TÜİK, (2015a) İstatistiklerle Çocuk - 2014, TÜİK:Ankara
- TÜİK, (2015b) Yaşam Memnuniyeti Araştırması - 2014, TÜİK:Ankara
- Yücel, Asuman ve Demiral, Özgür (1989) "Çocuk ve Eğitim", Türkiye'de Çocuğun Durumu WHO (2000), Preventing Suicide a Resource for Media Professionals, Mental and Behavioural Disorders Department of Mental Health World Health Organization Geneva, http://www.who.int/mental_health/media/en/426.pdf
- WHO, (2006) Basic Documents. Pub No: 57.8, Geneva: WHO

AZ ZAMANDA ÇOK İŞLER YAPTI

Josef Igerscheimer'in Türkiye Serüveni (1933-1939)

Az zamanda çok iş yapmanın ilk koşulu hazırlıklı olmaktır. Igerscheimer (1879-1965), Türkiye'ye sığınmak zorunda kaldığında, kariyerinin üst basamaklarındaydı. Ord.Prof olmuştu ve bir çok uluslararası başarıya imza atmıştı. Ama gündemi doluydu.

Igerscheimer'in dostu ve aynı zamanda hastane binalarında çalışma arkadaşı olan Nissen, onun hakkında şunları yazar : "Bu nazik, akıllı ve becerikli adamı çalışırken izlemek hiç değişmez bir zevkti. Hükümetle doktor olarak ilk ilişki kuran... kişiydi". (Widmann H., 2000:141)

1900'lerin başında genç yaşında verem (Tbc) geçirmiş; bu hastalığı sırasında, hastaların gözlerinde hastalıklarının yansımalarını (gözlerinde beyaz bir alan) görerek, yaşamının geri kalan bölümünde, hastalıkların göz üzerindeki etkileri konusunda titizlikle çalışmıştır. Bu onun gözlemci, araştırmacı ve takipçi işlevlerini gözler önüne serer. Igerscheimer, tıp eğitimini Heidelberg, Berlin, Strasbourg ve Tübingen'de tamamlayarak, diplomasını 1904 yılında aldı. 1905-1909 yılları arasında Heidelberg'de asistanlıktan doçentliğe yükseldi. Igerscheimer, 1914'te profesör ve 1920'de ordinarius profesör oldu. 1915 yılından başlayarak, dünyada göz frengisinin tedavisinde, arsfenamin kullanan ilk hekimdi; ayrıca frenjinin görme üzerindeki etkilerini inceleyen sayısız makale ve kitap yazan ilk hekimlerdendi. 1919'da bu çalışmalardan biri olan "Frengi ve Göz" kitabı ile çığır açtı. Igerscheimer, retina yırtılmasını ameliyat eden ilk hekimdi. Bu parlak kariyerin, Almanya ayağı, 30 Ocak 1933'te noktalandı. Çok değerli de

olsa, salt yahudi olduğu için, başına kötü şeyler geleceğini sezdi ve Almanya'dan uzaklaşmanın yolunu aradı. Tek aradığı, bilimsel çalışmalarını da sürdürebileceği bir ortamdı. Notgemeinschaft'in başkanı Prof.Dr.P.Schwartz'ın önerisini kabul ederek Türkiye'ye geldi. Beş yıllık bir sözleşme yaptı. (Reisman A. 2011: 183)

Türkiye'ye geldiğinde, yaşanan iki olay, daha sonra karşılaşılabilecek zorlukların habercisiydi. Polikliniğine hiç hasta gelmiyordu. Anlaşıldı ki, kendisinden önce göz kliniğinin başındaki doktor, bir dilenciyle anlaşmış; o da polikliniğe yaklaşan her hastaya, oraya girerse kendisi gibi kör olacağını söylüyordu. Olay anlaşıncaya dilenci oradan uzaklaştırıldı. İkinci olay, Bakanlık soruşturmasında ortaya çıktı ve ilk girişiminde başarısız olan bir aktörün, bu kez hastaları zehirlemeye kalktığı anlaşıldı. Igerscheimer bu iki trajikomik girişimi de ustaca savuşturmuştu (Reisman A., 2011:190)

Igerscheimer daha bir çok zorluklarla karşılaştı. Bunları aşmanın yollarını, gereğinde, hiyerarşiyi aşarak bulmayı başardı. Bu konuda en büyük şansı 1935 yılında TBMM Başkanı Abdülhalik Renda'ya çok zor bir göz ameliyatını uygulaması oldu. Ardından Dışişleri Bakanı'nı ve Türkiye'yi ziyarete gelen İran Şahı'nı muayene ederek "hükümet" ile bağlarını geliştirdi. Bu hem kendisi ve hem de "Almanca Konuşan Mülteci Profesörlerin" çalışmalarıyla ilgili karşılaştıkları zorlukları aşmasında, doğrudan Ankara ile bağ kurma olanağı yarattı.

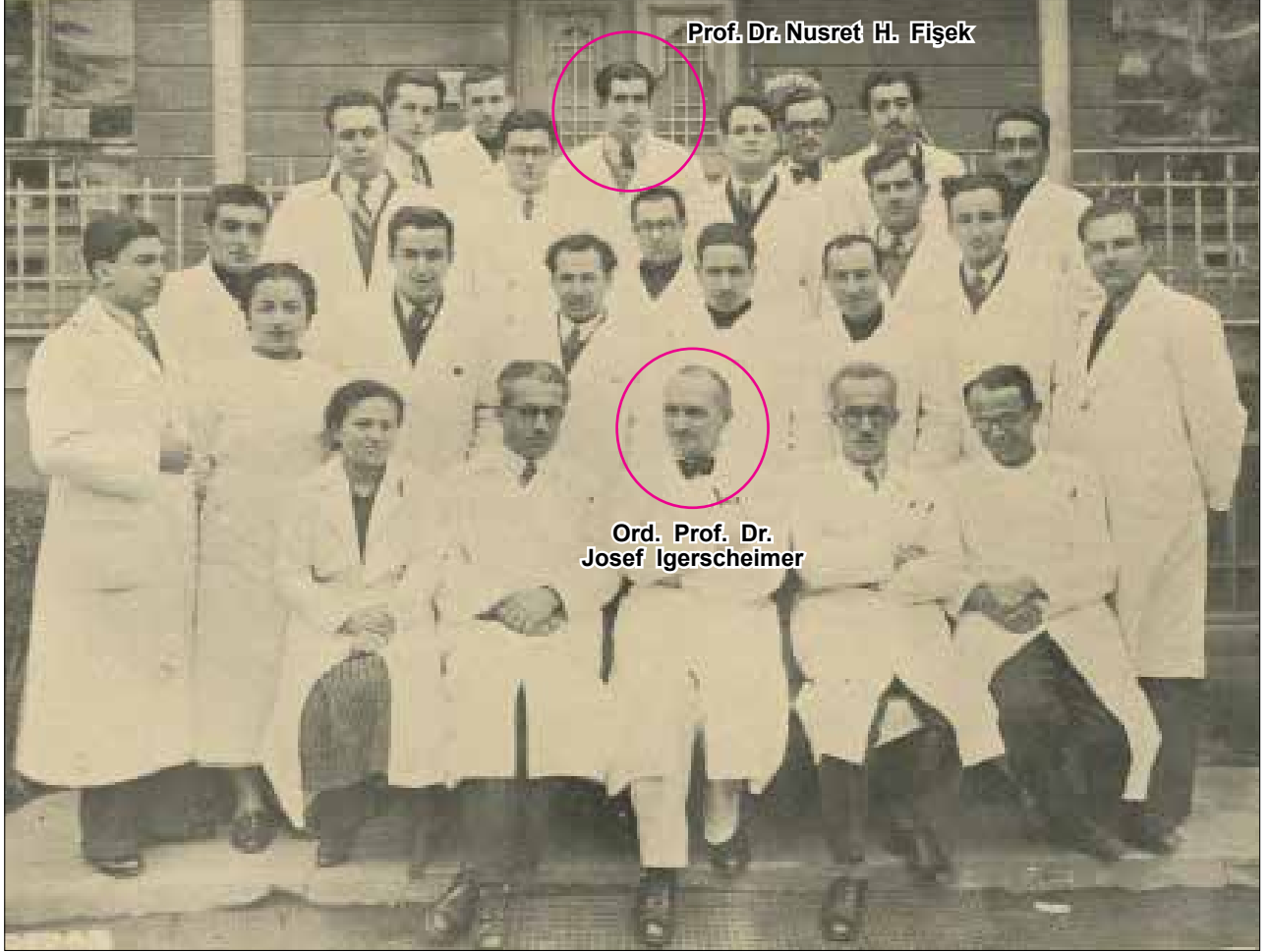
Ama yalnızca seçkinleri tedavi etmiyordu... Igerscheimer, halkın da gözdesiydi. Prof.Dr.Schwartz şöyle yazıyordu :

Ord. Prof. Dr. Josef Igerscheimer
(1933-1939)

"Operatörlerimizden, Nissen, Liepmann ve Igerscheimer'in harikalar yarattığı bir yangın hızıyla bütün yurda yayılmıştı. Tabii bütün hastaların isteklerine cevap vermek imkansızdı. Ağır hasta olan yaşlı, genç, kadın, erkek, çocuk, herkes soğuk kış günleri bile bahçede, merdivenlerde yatıyor, sıhhatlerine kavuşmak istiyordu. Yer olmadığı için, yeni ameliyat edilmiş iki hastanın veya henüz doğum yapmış iki kadının bir yatakta yatması olağan bir şey, hatta kural olmuştu." (Widmann H., 2000 : 343) Ama fırtınaların kopmasına neden olan üniversite reformunun -gericilerin istediği gibi- hüsrana uğramasına da bu üçlünün yarattığı etki ve büyü engel olmuştur. Bu üçlü "sihirbaz" olarak görülüyordu.

1935 başında, bütün bu yoğun çalışma temposuna karşın, yetersiz sayıdaki hastane yatağını artırma çabaları, "şaşmaz bir neza-ketle dinleniyor, apaçık bir şekilde hayır denmiyor, ama geciktirmek ve geçiştirmek için her yola başvu-

Prof. Dr. Nusret H. Fişek

Ord. Prof. Dr.
Josef Igerscheimer

ruluyordu". O da bütün hiyerarşik basamakları aşarak Milli Eğitim Bakanlığı'na başvurdu. İsteği anında yerine getirildi :

Boş odaların kendi servisine verilmesiyle, üç odaya dağılmış yatak sayısı 24'ten 50'ye çıktı. Dahası ameliyathane gereçlerini koyabilecekleri fazladan bir oda, daha önce söz verilip de yapılmayan dört asistanlı poliklinik verildi. Bu, tepeden inme düzeltme Igerscheimer'in kötü kişi olmasını getirdi; her fırsatta zorluklarla karşılaştı. (Reisman A., 2011: 188-9).

Cerrahpaşa Göz Kliniği'nin eski binasının planlarını (şimdiki pnömoftizyoloji kliniği) Almanya'da özel olarak çizdirmiş ve 1939 yılından itibaren 60 yataklı göz hastanesi olarak faaliyete başlamıştır. (<http://CTF-GOZ-HASTALIKLARI-ANABİLİM-DALI-1.ppt>)

İstanbul Üniversitesi kütüpha-

nesinde, modern göz bilimi üzerine yeterli kitaplar olmadığı gibi, kliniğinde de yeterli araç gereç yoktu. Kendininkileri Almanya'dan getirmek için çok uğraştı. Bir ölçüde de başarılı oldu.

Igerscheimer, yoğun hasta basısının yanında, eğitime de büyük önem veriyordu. "Göz Hastalıkları" adıyla yazdığı ve öğrencilerle-pratisyen hekimler için tanı-tedavi kılavuzu olan kitabı 1936 başında basıldı (ikinci baskısı ancak 1942 yılında yapılabildi). Kitap, trahom gibi Türkiye'de görülen göz hastalıklarının çoğunu ele alıyordu. Yine bir yahudi sığınmacı tarafından yapılan resimlerle de desteklenmişti.

Igerscheimer'in, onun eşsiz araştırmaları ve öğretici makaleleri, ülkemizin önemli tıp dergilerinde yer aldı. Onun frenginin uveal yangısı ve frenginin ikincil yan

etkileriyle ilgili çalışmaları, adını dünya tıp literatürüne kazıdı. Bazı uluslararası kongrelere kendisinin ve asistanlarının katılmasına da olanak tanındı.

Yetersiz klinik koşullarına karşın, Igerscheimer, Türkiye'de ilk kez keratoplasti (ölünün gözünden alınan korneayı hastaya aktarma) ameliyatını yapmıştır. Korneanın saydamlığının kaybına bağlı körlük olgusuna, Türkiye'de çok rastlanmakta ve sıklıkla istenmekte idi. Ama ne yazık ki, 1935-39 arası ancak 34 ameliyat yapabildiler. Çünkü bir çok engellerle karşılaştılar. İlk engel hastalardan geliyordu: Ölüden alınan bir parçanın gözüne takılmasını istemiyorlardı. İkinci engel, hastanenin ölü yakıcısının, ölüleri kaçırmaktan ve saklamaktan kaynaklanıyordu. Ölümler bulunana kadar saatler geçiyordu. (Reisman A., 2011:187)

Igerscheimer 1933-1939 yılları arasında göz kliniğinin kürsü başkanlığını yapmıştır. Ama parlak kariyeri ve doğruları yaşama geçirme konusundaki kararlılığı, üniversite yöneticileriyle hep arasını açmıştır. Yazdığı raporlar sümen altı edilmiştir. 1939 yılında asistanı ve kendisinden sonraki kürsü başkanı Dr.Naci Bengisu ile birlikte yazdıkları, "retina dolaşımı" üzerine kitap için bir türlü yayın izni çıkmamıştır. Ama onun için bardağı taşıran damla, 5 Ocak 1939'da çıkarılan ve Türkiye'deki göçmen topluluğu için her türlü aile birleşmesi olanaklarına son veren yasa olmuştur. Bu, Igerscheimer ailesinin hiç bir zaman bir araya gelememesi demektir(Reisman A., 2011: 188-92).

Görevden ayrıldığını ve ABD'de çalışmalarını sürdüreceğini Üni-

versite Rektörlüğü'ne bildirdiği yazısında da bu "yasa"yı gerekçe göstermiştir.

Igerscheimer'in "Türkiye Serüveni"nin bu ülkeye kattıkları çok fazladır. Bu erken kayıp, geride iyi yetiştirilmiş bir göz hekimi kuşağı bıraktı. "Almanca Konuşan Mülteci Profesörler"den Prof. Dr.Neumark diyor ki :

"Igerscheimer'e çok borçluyum. Onun yerini alan Prof.Dr.Naci Bengisu, oğlumu muayene ederek acilen ameliyat olması gerektiğini söyledi. Çok zor ve riskli bu ameliyatı Igerscheimer'in onlara öğrettiği gibi yaparak, oğlumun gözünü kurtardı" (Reisman A. 2011:186).

Ona çok şey borçluyuz. Bu yazı, ona değerlilik borcumuza bir katkı. Ama hala yerine getiremediğimiz bir borcumuz var : Ona çektiğimiz, önüne çıkardığımız engeller ve hedefine ulaşmaktan alıkoyduğumuz için yapmamız gereken özeleştiriyi hala yapmadık.

Bu özeleştiriyi yalnızca Igerscheimer için değil, bütün Cumhuriyet'in aydınlık insanları için. Onu Türkiye'den kaçırtan "gerici direniş", Türkiye'yi de "beyingücü mezarlığı"na çevirdi. Biz de bu gerici direnişi, hala yenemediğimiz için suçluyuz.

Josef Igerscheimer'i, en verimli çağında, bu "gerici direniş" Türkiye'den kopardı ve ABD'ye kazandırdı. Buna karşın, o, az zamanda yaptıklarıyla, hem Türkiye'nin bilim-üniversite dünyasına ve hem de göz hekimliğine büyük katkılarda bulundu.

KAYNAKLAR

Widmann Horst (2000): Atatürk ve Üniversite Reformu, Kabalıcı Yayınevi.

Arnold Reisman (2011): Nazizmden Kaçanlar ve Atatürk'ün Vizyonu, T.İş Bankası Yayınları No.2081.

Ne yapılmalı ?
1) Daire testere tezgahlarında, gelişim tablasının yerden yüksekliği 85-90 santimetre olmalıdır.
2) Daire testerenin üstü ve etrafı, mafsallı ve kesilecek parçanın dokunması ile çalışabilen bir koruyucu ile örtülmeli ve testereyi tabla altındaki kısmı da korunmalıdır.
3) El ile iş verilirken, kısa parçaları veya kesilmesi biten uzun parçaları itmek için kayar takozlar bulunmalıdır ve bunların kullanılması sağlanmalıdır.
4) Daire testere, bakımlı, ayarlı ve keskin olmalı, arıza görülünce çatal olanları derhal değiştirilmeli ve çatal uçları, dehinecek dahil olsa, tekrar kullanılmamalıdır.
5) Bıçım esnasında çıkan talaş ve tozun yerde birikmesi ve işyerine dağılması önlenmeli ve uygun aspirasyon tesisi kurulmalıdır.
6) Bıçım esnasında çıkan talaş ve tozun yerde birikmesi ve işyerine dağılması önlenmeli ve uygun aspirasyon tesisi kurulmalıdır.
7) Bıçım esnasında çıkan talaş ve tozun yerde birikmesi ve işyerine dağılması önlenmeli ve uygun aspirasyon tesisi kurulmalıdır.
8) Çalışanların mesleki eğitim sertifikası olmalı. İşe giriş ve her yıl yapılacak sağlık muayenesi olmalıdır. İşçinin her yıl akciğer grafisi (filmi), akciğer fonksiyon testi, kulak odiyogramı çekilmeli. Yapılan işe özgü tehlikeler, bunların riskleri ve alınabilecek önlemler ve KKD'lerin etkin kullanımı ile ilgili iş sağlığı ve güvenliği eğitimi yetkin kişilere - her yıl tekrarlanarak - verilmelidir.
9) Yüksek tansiyonu, sara (epilepsi) hastalığı gibi sağlık sorunları olanlar bu tezgah ve civarında çalıştırılmamalıdır.
10) İşçi göğüs koruyucu ya da yüz siperi gibi baret, toz maskesi kullanmalı, testere dişlilerine takılabilecek iş eldiveni kullanmamalıdır.

> Sayfa 23'ün yanıtı

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Adını Tıp Yazınına Kazıdı : HULUSİ BEHÇET (1889-1948)

Türkiye'nin en önemli bir bilim insanlarından biri olup, toplumda en çok görülen hastalıklarla uğraştı. Cumhuriyetin ilk yıllarında Osmanlı'dan miras kalan bulaşıcı hastalıklar arasında, deri ve genital yolla bulaşanlar, en yaygın görülen hastalıklardandı.

Dr.Hulusi Behçet, İstanbul Üniversitesi'nin (1933) ilk Türk profesörüdür. O denli parlak ve yadsınmaz bir geçmişi vardı ki, Hulusi Behçet, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin "Deri ve Genital Yolla Bulaşan Hastalıklar Bölümü"nü kurmakla görevlendirildi. Zaten geçmişini de geleceğini de bu konuya adanmıştı.

1937 yılında yaptığı bilimsel yayınlı, kendi adını taşıyan bir hastalığı Dünya'ya tanıtan ilk Türk profesörü olmuştur : Behçet Hastalığı. Türkiye, bu hastalığın dünyada en sık görüldüğü ülke... Hastalığın belirgin özellikleri, ağız içi ve genital bölgede tekrarlayan ülserler, ciltte kırmızı, ağrılı şişlikler, sivilceler ve gözde kızarıklık ve bulanık görmeye yol açan ataklardır.

Hulusi Behçet, annesinin erken ölümü ile zor bir çocukluk geçirmiştir. Babasının görevi dolayısıyla ilk öğrenimini Şam'da görmüş; bu arada Fransızca, Latince ve Almanca öğrenmiştir. Daha sonra Askeri Tıbbiye'ye girmiş ve 21 yaşındayken 1910 yılında mezun olmuştur.

Prof. Dr. Hulusi Behçet ve ailesi

Uzmanlığını ise yine aynı okulda 1914 yılında tamamlamıştır. Savaş boyunca Edirne Asker Hastanesi'nde, "Deri ve Genital Yolla Bulaşan Hastalıklar Uzmanı" olarak görev yapmıştır. Savaş sonrası Budapeşte ve Berlin'de görgü ve bilgisini geliştirmek üzere çalışmalar yapmış; bu fırsattan yararlanarak, çalıştığı alanın en ünlü bilginleriyle tanışmıştır.

Hiçbir zaman yurt dışında kalmayı düşünmemiş ve ilk fırsatta İstanbul'a geri dönmüştür. Bir yandan serbest çalışmış, bir yanda Hasköy ve Gurbu hastanelerinde görev yapmıştır. Darülfünun'da kendisine profesörlük görevi de verilmiştir.

Behçet hastalığı ile ilgili ilk gözlemleri 1924-25 yıllarında oldu. Bu hasta 40 yıl boyunca hem İstanbul'da ve hem de Viyana'da bir çok doktora gitmiş ve farklı farklı tanımlar almıştı. Hulusi Behçet bu hastaya ek olarak 1930 ve 1936 yılından başlayarak, aynı belirtileri gösteren üç hastayı izlemeye aldı ve bunun "virus kaynaklı" yeni bir hastalık olduğunu kabul etti. Uluslararası kongrelerde ve dergilerde bu görüşünü güçlü bir sesle duyurdu. Ardından farklı ülkelerden aynı özellikleri taşıyan hastalar bildirilmeye başlandı. Bu yeni hastalığın özelliğini taşıyan hastaların, dünya çapında raporlanmaya başlanmasıyla, 1947 yılında bir uluslararası kongrede hastalık, "Behçet Hastalığı" olarak nitelendi.

Prof. Dr. Hulusi Behçet
(Nice - 1934)

Prof. Dr. Hulusi Behçet
(1889-1948)

Kendi adı verilen bir hastalığı ortaya çıkarmasının yanında,

- Frengi (1922 yılından beri ilgilenmekteydi. Bu hastalık, Türkiye Cumhuriyeti'nin hedefindeki en önemli ilk dört hastalıktan biriydi. 1924 yılında uzmanlık alanındaki ilk bilimsel derginin yayınlanmasını üstlendi. 1940 yılında Frengi konusunda yayınladığı kitabı ise tam bir baş yapıtı.)
- Deri layşmanyazisi – şark çıbanı (1923 yılında çalışmalarını başlattı)
- Parazitöz ve uyuz etmenleri (1923 yılında çalışmalarını duyurmaya başladı.)
- İncir ve yaprakları ile temas edenlerde gelişen incir dermatiti (1930'lu yıllarda dünyaya tanıtmıştır.)

gibi yaygın ve bulaşıcı hastalıkların belirtileri, toplumda dağılımı ve tedavisi ile ilgilendi.

Mesleğinin erken yıllarından başlayarak, ulusal ve uluslararası kongrelerde çalışmalarını tanıtmış; özgün makaleleri yankılar uyandırmıştır. Yayımlanan 126 makalesinden 53'ü yüksek prestijli yabancı dergilerde yayınlanmıştır. Üniversite Reformu'nun mimarlarından "Almanca Konuşan Mülteci Profesör"lerin en önemlilerinden patolog Prof.Schwartz, onun için şöyle demiştir : "Dünyadaki

herkes tarafından bilinen, ama ülkesinde tanınmayan bilim insanı”.

Yazdığı makale ve kitaplar, anlattığı derslerle bir çok öğrenci yetiştirdi. 1939

yılında “Ordinaryüs Profesör” olarak ödüllendirildi. 1975 yılında TÜBİTAK Bilim ve Hizmet Ödülü’nü, 1982 yılında tıp alanında Eczacıbaşı Bilimsel Araştırma Ödülü’nü kazanmıştır. 1980 yılında adına pul basılmış; yine onun anısına gümüş para sunulmuştur.

KAYNAKLAR :

* Saylan T. (1997) : Life Story o Dr.Hulusi Behçet, Yonsei Medical Journal, Vol.38 No.6 s. 327-332

* Tüzün Y. : Prof.Dr.Hulusi Behçet <http://www.hulusibehcet.net/beh hayat.htm>

Anısına basılan para.

iki ayrı ülkeden anı pulu

Fotoğraflar, www.eymj.org/Synapse/Data/PDFData/0069YMJ/ymj-38-327.pdf adresinden alınmıştır.

DAS YÖNETİM KURTHAN FİŞEK

Bilimsel Danışma Kurulu Üyemiz Prof.Dr.Kurthan Fişek'in, yönetim alanındaki çalışmalarından büyük bir bölümü ya dergi sayfalarında kaldı ya da baskısı tükendiği için ulaşma olanağı yok. Bunun için www.kurthanfisek.net sayfasından yararlanmak bir seçenek...

Ama Levent Demirelli ve Recep Aydın, büyük emeklerle bu yazıların bir bölümünü bir kitapta toplamayı başardılar. İngilizce yayınlanmış ve özellikle bürokrasi üzerine yazılmış makaleleri güzel Türkçemize kazandırdılar. Öncelikle onları bu çabalarından dolayı kutlarken; bu uzun soluklu çabalarında onlara yardımcı olanlara da teşekkür etmek istiyoruz.

Kitabın başında yer alan "Das" sözcüğünün kaynağı kitabın kimliğini açıklamak anlamında da önemli. Prof. Dr.Kurthan Fişek'in yaşarken sık yaptığı benzetmelerden biri Karl Marx'ın "Das Kapital" kitabını anımsatmak amacıyla "Das" sözcüğünü kendi çalışmalarının önüne katmasıdır. Çünkü o, yönetim biliminde marksist yaklaşımın nasıl olması gerektiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Bilimsel yaşantısını bu çerçeveye oturtan Fişek, oldukça zengin bir yazı koleksiyonu da ortaya koymuştur. "Das Yönetim" kitabı okuyanlara bu çalışmaların derinliğini görme ve "yönetim bilimindeki" egemen anlayışın yetersizliklerini algılama olanağını da verecektir.

Derleme bu haliyle 1970'li yılların politik tartışmalarında işgal edilen bir yeri tanıtmakta ve yeniden hatırlatmakta. Bir yandan da Kamu Yönetimi disiplininin yöntem sorununa bir yanıt niteliği taşıyan bir pozisyon geliştirmekte belki de ilk adım. Buiki özelliğin bir arada bulunuşu, Prof.Dr.Kurthan Fişek'in bu iki özelliği harmanlamasından kaynaklanmakta. Bugünden bakılınca yer yer eskimiş ya da vulgar olarak nitelenebilecek olan bu tartışmaların etkilerini, bu eskimişliğine karşın, bugüne kadar izlemek olası hem siyasal tarih ve siyaset bilimi hem de kamu yönetimi / yönetim bilimleri için. Kitabın temel amacı da hem Prof. Dr.Kurthan Fişek'in bu akademik kaygısını ve konumunu tekrar su yüzüne çıkarmak, onu bilenlere hatırlatmak, bilmeyenlere tanıtmak; hem de kamu

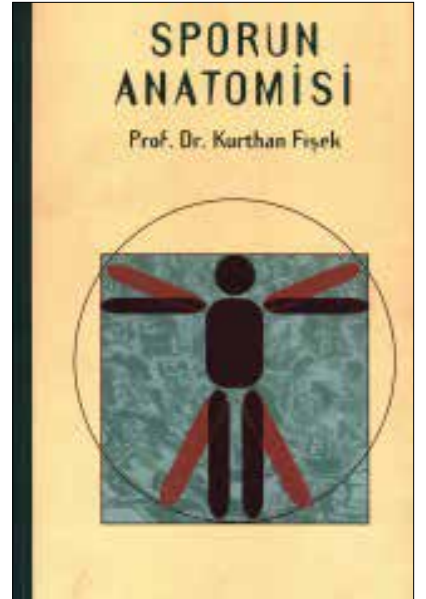
yönetimi alanında, ana akım dışında kuramsal konumların da var olduğunu göstermek.

Kitabın iskeleti şöyle :

- **Kapitalizmden Sosyalizme Devlet ve Bürokrasi**
 - Bürokrasi Üzerine
 - İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Bürokrasinin Doğuşu
 - Sosyalist Devlet
 - Sosyalist Devlet ve Sosyal Demokrat Eleştiri
 - Paris Komünü'nün 100.Yılı Üzerine
 - Lenin ve Bürokrasi
 - Yönetimde Özendirme ve Liberman Tartışması
- **Türkiye'de Kapitalizm ve Emperyalizm**
 - Asya Feodalitesi ve Emperyalizm (Anadolu Topluluklarının Evrimi Üzerine Düşünceler)
 - Osmanlı Borçları Üzerine Düşünceler
 - Anayasal Dönüm Noktaları ve Türkiye'de İşçi Hareketleri
 - Devlete Karşı Grevlerin Kritik Tahlili
 - Alpagut Linyit İşletmesi İşgalinin Birinci Yıldönümünde
- **Türkiye Kamu Yönetimi**
 - Yönetimin Yeniden Düzenlenmesinde Yönteme İlişkin Bazı Sorunlar

- Türkiye'de Merkezi ve Mülki Devlet Yönetimin Bonapartist Kökenleri ve Başarısızlıkları : Bir Yönetimsel Transfer Örneği
- Türkiye'nin İdari Yapısı Üzerine Bir Söyleşi
- Vesayet Dönemi
- **Sporun Anatomisi**
- Türkiye'de Spor Yönetimi : Tarih, Yapı ve Sorunlar
- Çok Uluslu Şirketler ve Yönetimsel Örgütlenme.

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Tehlikeyi Tanıyalım

Ağaç İşleme Tezgahları İle Yapılan Çalışmalar

Mustafa TAŞYÜREK*

(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Durum: İşçi ağaç işleme tezgahı (daire testere) ile kapı yapımı için kereste biçmektedir. İşçinin bu çalışmalar sırasında karşılaşılabileceği tehlikeleri tanımlayabilir misiniz ?

Neler Olabilir ?

1. El ve parmak yaralanmaları olabilir. Elini – eldivenini daire tester dişlilerine kaptırabilir.
2. Göz yaralanması olabilir
3. İşitme kaybı olabilir
4. Ağaç tozlarından dolayı akciğer ve solunum yolları rahatsızlıkları olabilir.
5. Ayağı kayıp ya da takılıp çalışan tezgahın üzerine düşebilir.
6. İşyerine yayılan tozlar, işyerinin yangın yükünü artırır. Yangın ve patlamalara neden olabilir.

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ahmet MAKAL
Prof. Dr. Ali Esat KARAKAYA
Prof. Dr. A. Gürhan FİŞEK
Mak. Y. Müh. Aykut GÖKER
Prof. Dr. Ayşen BULUT
Mim. Y. Müh. Cihat UYSAL
Dr. Engin TONGUÇ
Jeom. Erdoğan BOZBAY
Doç. Dr. Gülbiye YENİMAHALLELİ YAŞAR
Prof. Dr. Güler Okman FİŞEK
Prof. Dr. Hamit FİŞEK
Prof. Dr. İsmail TOPUZOĞLU
Prof. Dr. İsmail ÜSTEL
Dr. Ecz. Leyla ÜSTEL
Prof. Dr. Mesut GÜLMEZ
Prof. Dr. Muammer KAYAHAN
Prof. Dr. Müge ERSOY KART
Mümtaz PEKER
Prof. Dr. Murat DEMİRCİOĞLU
Kim. Müh. Mustafa TAŞYÜREK
Prof. Dr. Necati DEDEOĞLU
Prof. Dr. Nevzat ÖZGÜVEN
Oya FİŞEK
Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Yrd. Doç. Dr. Taner AKPINAR
Yrd. Doç. Dr. Umur AŞKIN
Prof. Dr. Yasemin GÜNAY BALCI
Prof. Dr. Yıldız TÜMERDEM

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU'NUN YİTİRDİĞİMİZ AMA HEP ARAMIZDA OLAN ÜYELERİ

Doç. Dr. Ömer Tunç SAVAŞCI
Prof. Dr. Cahit TALAS
Prof. Dr. Kurthan FİŞEK
Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI
Tuncer UÇAROL
Prof. Dr. Ferhunde ÖZBAY

İÇİNDEKİLER

- **KADINLAR GÜNÜ**
8 Mart Kadınlar Günü 2
- **ÇOCUK HABER**
Geleceğin İnşası 3
Taner AKPINAR
- **SOSYAL POLİTİKA**
Aslında Kaşınan Kim? 4
A. Gürhan FİŞEK
- **SOSYAL POLİTİKA**
Başını Kuma Gömen İnsanlar Ülkesinden Masallar 5
A. Gürhan FİŞEK
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
İş'de Kimyasal Tehlikeler ve Güvenlik 6
Mustafa TAŞYÜREK
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
Yaşama Sızan Tehlikeli Kimyasallar 11
Ebru KAYA
- **YAŞAM**
İstatistiklerle Çocuk-2014: Mızrak Çuvala Sıgmamış - 2
Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Üzerine Algılatılmak İstenen 13
Umur AŞKIN
- **ANIMSA**
Az Zamanda Çok İşler Yaptı : Josef Igerscheimer'in
Türkiye Serüveni (1933-1939)..... 17
- **ANIMSA**
Toplum Hekimliğine Gönül Verenler - 22
Adını Tıp Yazınına Kazıdı : Hulusi Behçet (1889-1948) 20
- **KİTAP TANITIMI**
DAS Yönetim Kurthan Fışek 22
- **BULMACA**
İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım :
Ağaç İşleme Tezgahları İle Yapılan Çalışmalar 23
Mustafa TAŞYÜREK

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

<http://www.isguvenligi.net>
<http://www.osgb.fisek.com.tr>

- **Sahibi:** Fışek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Adına
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
- **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:**
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
- **Yönetim Yeri:** Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4
Kızılay 06650 ANKARA (e-posta: bilgi@fisek.org.tr)
Tel: 0312 419 78 11 • **Faks:** 0312 425 28 01 - 395 22 71
- Web sayfası: **www.fisek.org.tr**
- Çalışma Ortamı Dergisi'nde yayınlanan yazılar, resimler kaynak gösterilerek kullanılabilir.
- Bu dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu bir HAKEMLİ dergidir.

- Çocuk Dostu'muz olanlara dergi ve kitaplarımız düzenli olarak gönderilmektedir.
- Sizleri de **Çocuk Dostu'muz** olarak görmek isteriz.

- Çalışma Ortamı Dergisi iki ayda bir yayınlanır.
(Yerel Süreli Yayın)

• ISSN 1302-3519

• Sayı: 145 • Mart - Nisan 2016

• Ücretsizdir

- **Yapım ve Basım:** Büyük Anadolu Medya Grup
İstanbul Cad. Elif Sk. Sütçü Kemal İşhanı No:7 / 190 - 246

İskitler 06060 ANKARA

Tel: 0312 384 30 70 (Pbx) • **Fax:** 0312 384 30 57